

Tropenbos International Suriname

VERSLAG
van de lezing en discussie:

***REDUCED EMISSIONS FROM DEFORESTATION
AND DEGRADATION (REDD)***

**als betalingsmechanisme voor duurzaam
bosbeheer in Suriname**

19 maart 2008

VERSLAG

van de lezing en discussie:

REDUCED EMISSIONS FROM DEFORESTATION AND DEGRADATION

(REDD)

als betalingsmechanisme voor duurzaam bosbeheer in Suriname

gehouden op 19 maart 2008

in het auditorium van het CELOS

Paramaribo, Suriname

Voorwoord

Voor het formuleren van verstandig beleid en het maken van de juiste beleidskeuzes is ‘kennis van zaken’ van groot belang. Immers, pas wanneer men beschikt over de juiste kennis kan de afweging gemaakt worden wat *verstandig* beleid is en welke *juiste* keuzes zijn. In de landen waar Tropenbos actief is, sinds 2003 ook in Suriname, wil zij een bijdrage leveren aan verbeterd beleid en beheer van bossen en biodiversiteit, en de belangen van de zgn. forest dependent communities; het belang van bossen in het dagelijkse leven van de Inheemsen en de Marrons.

Maar kennis werkt enkel als we daarnaast ook de mogelijkheden hebben om er daadwerkelijk mee aan de slag te gaan: “make knowledge work”. Naast kennis is het ontwikkelen van de noodzakelijke capaciteit op nationaal niveau dan ook minstens zo belangrijk.

Het Tropenbos Suriname Programma werkt aan beide, kennis en capaciteit, om op die manier een bijdrage te kunnen leveren aan een verstandig beleid en beheer van bos en natuur voor Suriname en de Surinamers. En voor de internationale gemeenschap, die zich steeds meer bewust wordt van het mondiale belang en de waarde van het Surinaamse bos en haar biodiversiteit.

Eén van de Tropenbos manieren om bij te dragen aan het vergroten van capaciteit in Suriname zijn de zgn. Transfer projecten, gericht op de overdracht van kennis en ervaring van senioren Surinaamse vakmensen in de bossensector aan juniore collega’s in de sector. Het eerste Transfer project, Transfer I (2005-2006), bestond uit een breed aanbod van trainingsmodules op het gebied van bossen en biodiversiteit, natuurbescherming en -beheer, en houtproductie en -verwerking. Ruim 30 cursisten vanuit zowel de overheid, de bos- en houtindustrie, en een aantal NGO’s, hebben meegedaan aan Transfer I.

Een 10-tal trainees vanuit deze eerste groep werkt nu aan het vervolg, Transfer II, waarin aan de hand van het Persoonlijk OntwikkelingsPlan (POP) en onder begeleiding van een persoonlijke mentor gewerkt wordt aan het opstellen van voorstellen voor onderzoek (bijv. MSc of PhD) of voor verdere professionalisering van het ‘eigen kunnen’ op de werkplek.

Verder zijn de Transfer projecten bedoeld om te ‘netwerken’. Natuurlijk zijn de hierboven genoemde trainee-mentor combinaties daarbij van groot belang. Daarnaast zijn de regelmatige bijeenkomsten van de groep, georganiseerd rondom presentaties van de deelnemers zelf, waardevol. Maar ook de gelegenheden die zich voordoen bij bezoek aan Tropenbos worden door Transfer II aangegrepen, enerzijds vanwege de ‘kennis’ die deze bezoekers kunnen bieden, anderzijds voor de mogelijkheid tot ‘netwerken’.

In november 2007 deed die gelegenheid zich voor tijdens het bezoek van Frits Mohren van Wageningen Universiteit en Researchcentrum (WUR) en de inleiding die hij verzorgde rondom het onderwerp “Bossen en Klimaat”. En recenter, in maart 2008, bezocht René Boot, directeur van Tropenbos International, Suriname en

verzorgde een presentatie over de mogelijkheden van REDD mechanismen als resultaat van de Klimaatsconferentie (UNFCCC; CoP 13), gehouden op Bali in december 2007.

Deze uitgave doet verslag van de REDD presentaties en de daarop volgende discussie. Tropenbos Suriname hoopt hiermee een 'trend' te hebben gezet en in de toekomst nog veel van dergelijke presentaties en netwerkvondens te organiseren en te verslaan in soortgelijke uitgaven als deze.

Tropenbos Suriname Programma
Sietze van Dijk, april 2008

Inleiding

Op 6 november 2007 verzorgde Prof. Dr. Ir. G.M.J. (Frits) Mohren, Hoogleraar Boscologie en Bosbeheer van Wageningen Universiteit en Researchcentrum (WUR) een lezing over 'Bossen en Klimaat'. Tijdens deze zeer goed bezochte bijeenkomst werd uitvoerig ingegaan op de rol van bossen in de wereldwijde klimaatdiscussies en het belang van het Surinaamse bos hierin. Tijdens de presentatie werd alvast een voorschot genomen op de in december 2007 in Bali te houden Klimaatconferentie (UNFCCC, CoP 13) waarbij de relatie tussen bestaande bossen en verminderde uitstoot van CO₂ hoog op de agenda zou staan. De presentatie van Frits Mohren is opgenomen als bijlage I.

Gezien het grote belang van deze discussies voor een bosrijk land als Suriname, is afgesproken dat Tropenbos International het initiatief zou nemen om, na Bali, een volgende bijeenkomst te organiseren waarin de uitkomsten van de CoP 13 toegelicht zouden worden. Deze toezegging is ingelost op 19 maart 2008 met de presentatie door Prof. Dr. R.G.A. (René) Boot, directeur van Tropenbos International, onder de titel

'Reduced Emissions from Deforestation and Degradation (REDD) als betalingsmechanisme voor duurzaam bosbeheer in Suriname'

Na een woord van welkom en inleiding van Dhr. Frans Kasantaroeno, directeur van het Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Grond- en Bosbeheer (RGB) die als lid van de Surinaamse delegatie aanwezig was tijdens de CoP 13 te Bali, schetste René Boot een overzicht van de afspraken die in Bali zijn gemaakt over het tegengaan van verdere ontbossing en bosdegradatie, en van de financieringsmechanismen, financiële compensaties, die hieraan ten grondslag zouden moeten liggen. Duidelijk is dat hierin grote kansen en uitdagingen liggen voor bosrijke landen als Suriname.

Zowel uit de inleiding als uit de daaropvolgende discussie is echter ook duidelijk geworden dat, wil Suriname optimaal kunnen profiteren van deze financiële mechanismen, er nog veel werk verzet moet worden. De eerste stappen die hierin gezet kunnen worden, zijn als volgt samen te vatten:

- Suriname zou aansluiting kunnen zoeken bij landen met vergelijkbare uitdagingen en ambities om daarmee haar onderhandelingspositie te versterken;
- Suriname zou een aanvraag kunnen voorbereiden voor het zgn. REDD readiness fonds voor capaciteitsontwikkeling en het verzamelen van gegevens;
- Suriname zou een aanvang kunnen maken met het opzetten van demonstratie projecten en het opstellen van een nationaal landgebruikplan.

Het opstellen van een landgebruikplan waarin de verschillende ontwikkelingsstrategieën van de Surinaamse kuststrook, de bosgordel en het binnenland nader worden uitgewerkt, wordt gezien als een essentiële basis voor de planning van nationale ontwikkeling en de gevolgen hiervan in relatie tot ontbossing en bosdegradatie, en daarmee de invloed hiervan op de klimaatagenda en de CO₂ emissies.

Dit verslag is een weergave van de inleidingen en de daaropvolgende paneldiscussie die hebben geleid tot de formulering van deze conclusies.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inleiding

Inleiding op het thema van deze avond

door Dhr. Frans T. Kasantaroeno, Directeur Ministerie van RGB

De rol van ontbossing in het toekomstig klimaatverdrag en de mogelijke implicaties hiervan voor Suriname

door Prof. Dr. René G.A. Boot, Tropenbos International

Panel discussie met de inleiders

onder leiding van Mw. Sylvia Ang, directeur NIMOS

Bijlagen:

- Presentatie Frits Mohren 6 november 2007
- Presentatie René Boot 19 maart 2008
- Lijst van aanwezigen 6 november 2007 en 19 maart 2008

Woord van welkom:

Welkom en programma van deze avond

door Dr. Rudi F. van Kanten, Directeur CELOS (Dagvoorzitter)

Na de aanwezigen van harte welkom te hebben geheten, geeft de dagvoorzitter aan dat in november 2007 er al een lezing verzorgd was over 'bossen en klimaat' door Frits Mohren en dat de activiteit van vandaag gezien moet worden als een vervolg op die lezing, mede vanwege het feit dat er in december 2008 een klimaatsconferentie is geweest in Bali.

Vervolgens neemt de Dagvoorzitter het programma door, dat er voor deze avond als volgt uitziet:

- Inleiding op het thema van deze avond
door Dhr. Frans T. Kasantaroeno, Directeur Ministerie van RGB
- De rol van ontbossing in het toekomstig klimaatverdrag en de mogelijke implicaties hiervan voor Suriname
door Prof. Dr. René G.A. Boot, Tropenbos International
- Panel discussie met de inleiders
onder leiding van Mw. Sylvia Ang, directeur NIMOS

Opening:

Inleiding op het thema van deze avond

door Dhr. Frans T. Kasantaroeno, Directeur Ministerie van RGB

De hoge concentraties broeikasgassen in onze atmosfeer die leiden tot stijging van de temperatuur op aarde en daarmee tot klimaatsverandering, houdt velen wereldwijd met de nodige bezorgdheid bezig. De enorme uitstoot van broeikasgassen sedert de industriële revolutie, is het resultaat van menselijk handelen, met name in de ontwikkelde landen.

De United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) en het daaruit voortvloeiende pakket van bindende afspraken in het Kyoto Protocol moeten ertoe leiden dat landen er toe overgaan om de uitstoot van broeikasgassen drastisch te reduceren. Vooral de ontwikkelde landen die als grote boosdoeners worden gekwalificeerd, hebben de verplichting tot reductie van de uitstoot van de broeikasgassen. Landen c.q. bedrijven die zich niet houden aan hun uitstootplafond, kunnen boetes opgelegd krijgen.

Landen c.q. bedrijven uit het Noorden kunnen hun uitstoot mitigeren middels o.a. *Clean Development Mechanism* (CDM) projecten, waardoor de uitstoot in ontwikkelingslanden gecompenseerd wordt, en de vermindering die middels certificaten (*carbon credits*) worden vastgelegd, ten eigen bate aanwenden, namelijk om de eigen uitstoot te mitigeren.

Kleine ontwikkelingslanden zoals o.a. Suriname hebben geen verplichting om aan emissiereductie te doen, omdat ze nauwelijks enige emissie van grote relevantie hebben.

Wat wel gezegd moet worden is dat ontbossing in een aantal ontwikkelingslanden voor circa 20% bijdraagt aan de totale wereldwijde uitstoot van CO₂. Nochtans zijn de ontwikkelingslanden geen grote schuldligen – ook niet per capita basis – voor wat betreft de totale uitstoot.

Bossen hebben o.a. de volgende kenmerken:

- Een natuurlijke opslagplaats van CO₂
- Zorgen voor de aanmaak van O₂
- Zorgen voor de waterhuishouding (een recent artikel maakte gewag van het feit dat dankzij de waterhuishouding in het Amazone oerwoud er in bepaalde staten van Amerika granen verbouwd kunnen worden)
- Het tehuis voor dieren en planten (biodiversiteit). Als soorten verdwijnen, zal de mens ook op een dag verdwijnen, wordt wel eens gezegd.

Het belang van de bossen voor ons allen is dus duidelijk. De wereld wil nu bossen beschermen vanwege eerder genoemde redenen. Maar wat krijgen de eigenaren van die bossen ter compensatie, omdat door te beschermen de ontwikkeling in bosrijke landen wordt tegengehouden? Dit is natuurlijk een zeer teer aspect.

Landen met bestaand bos willen gecompenseerd worden voor de functie van die bossen, in het bijzonder de ecologische functie ervan. De wereld zegt dat wij duurzaam moeten omgaan met het bos door met mate aan houtkap te doen, door mineralen op een milieuvriendelijke wijze te exploiteren en met mate aan duurzaam toerisme te doen. Voorts moeten wij de bos bijproducten proberen te exploiteren, zoals planten voor medicinale doeleinden, export van orchideeën, verwerking van bosvruchten, etc.

De ontwikkelingslanden hebben echter onvoldoende middelen en expertise om dit alles te ontwikkelen, en dat ook nog in een kort tijdsbestek waarbij de bevolking schreeuwt om ontwikkeling. De realiteit is echter dat om CO₂ te behouden en biodiversiteit in tact te houden en alle kwetsbare soorten te beschermen, grote delen van het bos ronduit beschermd moeten blijven. Dus, de eis voor compensatie blijft overeind.

De grote vraag is: als het behoud van de bossen zo belangrijk is, waarom dan de ontwikkelde landen er alles aan doen om ontwikkelingslanden vrijwel gratis bossen te laten beschermen en niet over de brug willen komen, dan wel zaken op de lange baan schuiven, wanneer het om compensatie gaat?

Conform het Kyoto Protocol kwalificeren in het kader van CDM projecten slechts bebossing en herbebossing als mitigerende projecten. Ondanks dat is men in Europa niet echt geïnteresseerd in de *credits* uit zulke projecten. Europese landen mogen wel in eigen huis *credits* ontwikkelen voor *forest management*.

Rijke landen zijn niet echt geïnteresseerd in bos, omdat zij via diverse NGO's in staat zijn kleine landen zover te krijgen om bossen te beschermen. In dat proces hebben ze meteen ook toegang tot alle bosdata, ontwikkelen zij zelf expertise die zij dan eventueel ook economisch kunnen aanwenden.

Er wordt rechtstreeks zaken gedaan met de in stamverband levende gemeenschappen, omdat die groepen afhankelijk zijn van het bos, dus als beheerder van het bos worden gezien. Er wordt hulp geboden bij het afbakenen van gebieden en er worden financiële beloften gedaan. De verhalen in de pers dat er miljoenen verdiend kunnen worden met *carbon credits* worden als een worst gebruikt.

Er wordt niet gesteld dat dit in Suriname gebeurt, maar er zijn bewegingen waarneembaar in andere landen. Suriname heeft ondertussen al meer dan 15% van haar grondgebied tot beschermd gebied verklaard. Hoeveel we daaruit verdienen, is nog de vraag.

Voorts wordt middels de verlening van assistentie getracht om *payment for ecological services* binnen de economie van dat land betaald te krijgen. Beheerders van hydro-elektriciteit of waterdistributie bedrijven moeten dan betalen voor de waterregulerende functies van het bos aan de beheerders of eigenaren van het bos.

Bosrijke landen gegroepeerd in de *Coalition of Rainforest Nations* en *Forest 8*, hebben de *issue* van *avoided deforestation* op de UNFCCC agenda hard bevochten en

onlangs is in Bali de *Reduced Emissions from Deforestation and Degradation* (REDD) eindelijk enigszins van de grond gekomen.

Suriname is een succesverhaal voor wat betreft de bescherming van bossen, samen met 11 andere landen. Suriname behoort tot de *low deforestation, high forest cover countries*.

Suriname kent vrijwel geen ontbossing, dus *avoided deforestation* is niet zo interessant voor ons land. De meeste internationale fondsen die zijn geïnitieerd door Verenigde Naties zijn geneigd om de zogenaamde *bad countries* waar er zware ontbossing plaatsvindt, te compenseren. De *good countries* zoals Suriname, worden tot nu toe stiefmoederlijk behandeld.

Er wordt vaak gezegd dat er in Suriname geen bedreiging is voor het bos. De bevolking is klein, er is aardig wat beschermd en we zijn het goede voorbeeld waar er geen kaalkap plaatsvindt. Het vermoeden is dat de focus van de internationale gemeenschap meer gericht is op de kleine groep landen die verantwoordelijk is voor circa 80% van de wereldwijde ontbossing, waaronder Brazilië en Indonesië.

Bij de ontwikkelingslanden onderling is er ook geen eenduidigheid te bespeuren op het stuk van de compensatie. Er zijn landen die voorstanders zijn van commerciële mechanismen en weer anderen, zoals Brazilië, die tegenstanders zijn van commerciële mechanismen, uit het oogpunt van soevereiniteit. Brazilië wil liever compensatie vanuit een internationaal fonds.

Buiten het Kyoto Protocol om is er al een vrijwillige markt ontstaan in met name Amerika. Op de *Chicago Climate Exchange* kunnen *boscredits* worden verhandeld van zowel bebossing, herbebossing in combinatie met bestaande bossen. De Amerikaanse markt ontwikkelt zich ook vrij snel met *biodiversiteitscredits*. Ook in Europa is er een *retail market* voor personen en bedrijven die geen druk hebben op het reduceren van emissies, maar uit overwegingen van marketing dan wel *personal guilt, credits* kopen. De regelgeving is op de *voluntary market* niet zo rigoreus.

Suriname wil *international payment for ecological services* en wil compensatie voor bestaand bos, dus *standing forest* voor haar waarde als *carbon storage* of *carbon sink* en haar biodiversiteitswaarde. Suriname wil assistentie bij het ontwikkelen van ecotoerisme en bosbijproducten in al haar facetten. In dat verband is Suriname voorstander van een *mix* van commerciële en niet-commerciële compensatie mechanismen.

Wat doet het Ministerie van RGB op dit stuk?

In 2006 is geprobeerd een markt te zoeken en hebben we *out of the box* gedacht. Er is een mogelijkheid gevonden waarbij er is onderhandeld met bedrijven die op de vrijwillige markt hebben geopereerd. Twee bedrijven zijn op bezoek geweest en er zijn concept MoU's opgesteld en ingediend bij de centrale overheid. Er is niet slechts gesproken over *carbon credits*, maar over de uitvoering van projecten op het gebied van ecotoerisme en herbeplanting. Op grond van de *corporate social responsibility* van de bedrijven, zijn zij bereid gevonden huizen te bouwen. De bedrijven zijn bereid om zonder enige garantie van de overheid, fondsen te creëren om genoemde projecten

te financieren. Er wordt nog steeds gewacht op groen licht om met de MoU verder te gaan. Vermeld moet worden dat Guyana al een MoU en een overeenkomst getekend heeft en ze zijn nu bezig het project uit te voeren.

Er zal met de UNDP een overeenkomst gesloten worden in verband met de *Guiana Shield Initiative*. Er zal een pilot project worden geïnitieerd om onderzoek te doen naar de hoeveelheid carbon sink in een bepaald gebied.

Met Tropenbos wordt ook nagegaan op welke gebieden er samengewerkt kan worden en hoe de nieuwe overeenkomst die thans op tafel ligt, hierop aangepast kan worden.

Het Ministerie is bezig een denktank samen te stellen, met daarin *captains of industry* in Suriname. Het vooruitzicht m.b.t. bosbouw stagneert en het Ministerie wil haar bijdrage leveren.

Presentatie:

De rol van ontbossing in het toekomstig klimaatverdrag en de mogelijke implicaties hiervan voor Suriname

door Prof. Dr. René G.A. Boot, Tropenbos International

Eind november 2007 is hier door mijn collega Frits Mohren al gesproken over de rol van bestaande bossen in relatie tot klimaatsverandering. Die presentatie had vooral een technisch karakter. Omdat toentertijd al bekend was dat tijdens de UNPCCC (CoP 13) te Bali uitgebreid gesproken zou worden over de rol van ontbossing in klimaatverandering, werd toegezegd dat Tropenbos een volgende bijeenkomst rondom dit onderwerp zou organiseren zodra zich daartoe een gelegenheid zou voordoen. Het leek immers zinvol om na te gaan wat de belangrijkste resultaten zijn van Bali en een doorkijk te maken naar wat dit voor Suriname zou kunnen betekenen. Die toezegging wordt nu ingelost.

Dit betekent overigens niet dat er op dit moment al precies gezegd kan worden wat de uitkomsten naar aanleiding van Bali zijn. Het is van belang dat gerealiseerd wordt dat wat er nu gebeurt, een aanloop is naar 2012. In 2012 loopt het huidige klimaatverdrag af, het zogenaamde Kyoto Protocol en dat betekent dat verwacht wordt dat vanaf 2012 er een nieuw klimaatverdrag zal zijn. Hoe dit nieuwe verdrag eruit gaat zien weet nog niemand precies, maar juist daarom is het van groot belang om mee te doen in de te voeren discussies die moeten leiden tot een dergelijk nieuw klimaatverdrag.

Een ding is zeker, bestaand bos zal een belangrijke plaats gaan innemen in deze nieuwe afspraken na 2012. Juist om die reden is het van groot belang voor een bosrijk land als Suriname om deze discussies te voeren en te volgen. Dit is immers ook het moment om na te gaan hoe Suriname haar voordeel kan doen met een nieuw klimaatverdrag; welke belangen, met betrekking tot bestaand bos, heeft Suriname bij de afspraken die gemaakt worden voor een dergelijk verdrag? En welke (financierings-) mechanismen zijn belangrijk voor een land als Suriname?

Inhoud van mijn presentatie:

- Inleiding klimaatverandering en ontbossing
- Bali Action Plan en REDD besluit
- Capaciteitsopbouw en demonstratieprojecten
- REDD Readiness Fund en Forest Carbon Partnership Facility
- Implicaties voor Suriname

Huidige klimaatverdrag en CDM

- Voorkómen van ontbossing maakt geen deel uit van het huidige klimaatverdrag (Kyoto protocol) en het zgn. Clean Development Mechanisme (CDM)
- Men verwachtte té veel onoverkomelijke problemen met:
 - weglekken (leakage)
 - additionaliteit
 - meetbaarheid, setting base lines
 - Hoeveelheid carbon credits is potentieel groot

Ontbossing op agenda UNFCCC

- UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change) – CoP (Conference of the Parties) – 2005
 - Costa Rica en Papua New Guinea (PNG) Coalition for Rainforest Nations - hernieuwde discussie over ontbossing in klimaatverdrag
 - Documentatie, uitwisseling wetenschappelijke informatie, technologische en methodologische mogelijkheden en obstakels en opties voor beleid en stimuleringsmaatregelen

Klimaatverandering en ontbossing

- Landgebruik, veranderingen in landgebruik (ontbossing) en bosbouw vormen een belangrijke bron van mondiale koolstofdioxide emissie
- 20 – 25% van CO₂ emissie door ontbossing (IPCC)
- Verminderen van ontbossing is kosteneffectief (Stern's report)

Bosaanleg versus ontbossing

- In tegenstelling tot bosaanleg draagt vermindering van ontbossing bij tot een omvangrijke afname in koolstofdioxide uitstoot
- Koolstof vastlegging in bosaanleg is langzaam en duurt jaren, terwijl vermindering van ontbossing op korte termijn veel oplevert

Bali algemeen / Bali Action Plan

- Afspraken tot COP 15 (eind 2009)
- Gedeelde visie met een lange termijn doel
- Afspraken over mitigatie (verzachten of verlichten), inclusief beleid en stimuleringsmaatregelen voor Reduced Emissions from Deforestation and Degradation (REDD)
- Afspraken over adaptatie; er zijn nergens concrete bedragen of percentages genoemd voor compensatie
- Afspraken over technologie overdracht
- Afspraken over financiering

**→ Er lijkt consensus over te bestaan dat er iets moet gebeuren:
Reduced Emissions from Deforestation and forest Degradation (REDD)**

Besluiten Bali bijeenkomst (COP 13)

- Capacity building en demonstratie projecten; fondsen moeten beschikbaar gesteld worden omdat de capaciteit niet toereikend is
- Financiering
- Methodologisch werkprogramma (definities, methoden voor meten en monitoren van landgebruik etc.); er moeten afspraken gemaakt worden over wat de wereldgemeenschap bedoelt
- COP 14 besluit over methodologische onderwerpen; methoden moeten hetzelfde zijn en onderling erkend worden
- Assessment op nationaal niveau; weglek effecten; de ontbossing valt net buiten het gebied dat voor compensatie in aanmerking komt
- Men wil afspraken maken over deelgebieden, in het nieuwe verdrag zal het nationale niveau veel belangrijker zijn
- Assessment op subnationaal niveau, dan schatting van weglekeffecten
- Subnationaal niveau is een stap richting nationaal, moet aangeven hoe men van subnationaal naar nationaal niveau gaat
- Assessment gebaseerd op historische emissies en nationale omstandigheden
- Landen die geringe of geen ontbossing hebben moeten de mogelijkheid hebben en houden voor eigen ontwikkeling. Als die ontwikkeling ontbossing

meebrengt, is dat een ‘recht’ van het land, maar als die landen het beter doen dan anderen, komen ze alsnog in aanmerking voor compensatie

- Intergovernmental Panel on Climate Change guidelines aanbevolen
- Betalingen voor emissiereducties gebaseerd op resultaat; landen worden niet betaald naar inspanningen, maar naar feitelijk resultaat
- Peer review is aanbevolen; er moeten afspraken gemaakt worden hoe zaken bepaald en gemeten worden

En verder: de Forest Carbon Partnership Facility

- Partnerschap van de Wereldbank
- \$300 mln. verdeeld over twee fondsen
 - Readiness mechanism
 - Carbon Finance Mechanism
- Fondsen beschikbaar voor capaciteitsopbouw en demonstratieprojecten

IMPLICATIES VOOR SURINAME

Countries differing in forest cover and deforestation rate and potential for RED and CDM credits

	Low forest cover (<50%)	High Forest cover (>50%)
High deforestation rate (> 0.22% year)	<ul style="list-style-type: none"> • Guatemala, Thailand, Madagascar • High potential for RED credits • High potential for reforestation payments under CDM 	<ul style="list-style-type: none"> • Papua New Guinea, Brazil, DRC • High potential for RED credits • Low potential for reforestation payments under CDM

0,22 is het mondiale ontbossingpercentage. Omdat er in bovenstaande landen al veel ontbost is, hebben zij veel mogelijkheden om gebruik te maken van credits.

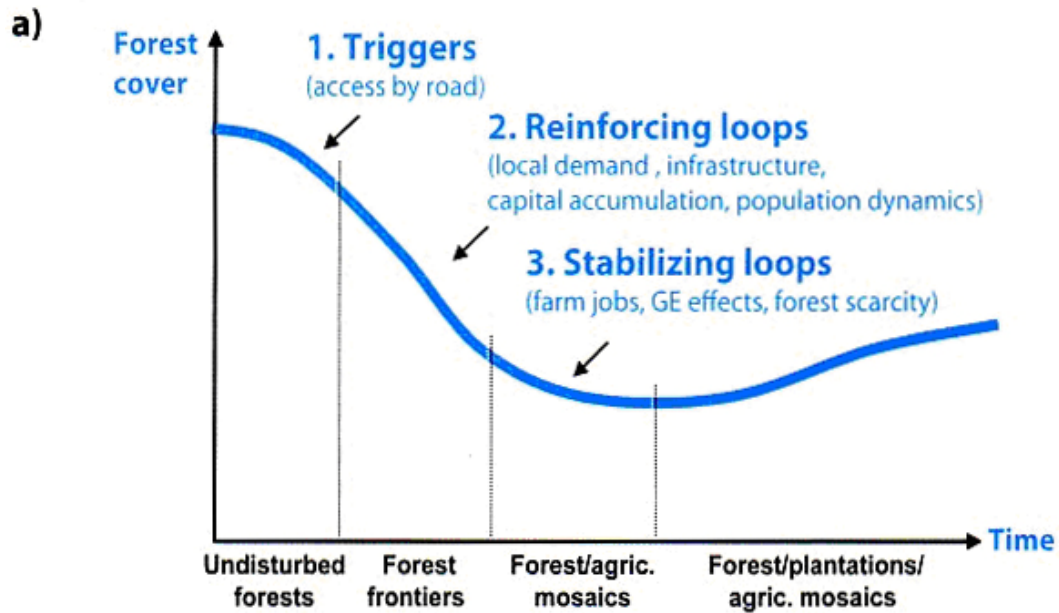
	Low forest cover (<50%)	High Forest cover (>50%)
Low deforestation rate (< 0.22% year)	<ul style="list-style-type: none"> • Dominican republic, Angola, Vietnam • Low potential for RED credits • High potential for reforestation payments under CDM 	<ul style="list-style-type: none"> • Suriname, Gabon, Belize • low potential for RED credits • Low potential for reforestation payments under CDM • # countries 11; forest area 13%; forest carbon 18%; deforestation carbon 2%

Verwachting: omdat er in de hierboven genoemde landen niet veel gedegradeerde (ontboste) gronden zijn, zullen deze landen moeilijk credits ontvangen.

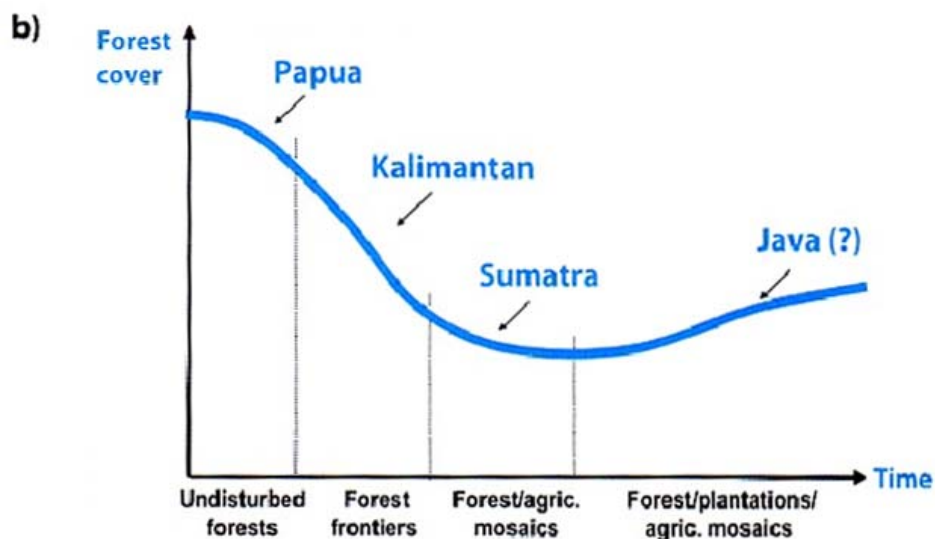
Preventieve RED credits; RED met 1 D = Deforestation

- historische gegevens over ontbossing in vergelijkbare landen en situaties
- Rekening houden met het geplande ontwikkelingstraject van Suriname
- Betalingen voor gerealiseerde vermindering ontbossing ten opzichte van verwachte ontwikkelingstraject

Forest transitions

Curve loopt naar beneden, er is steeds minder bos. Tegelijkertijd trekken mensen naar de stad, meer industrialisatie, meer werkgelegenheid, grotere vraag naar hout en houtproducten. Geleidelijk aan wordt er weer geplant en gaat de curve omhoog.

Incentives for HFLD (High Forest cover, Low Deforestation rate) countries

- At USD 10 / ton CO₂ and one third of global average deforestation rate as reference, preventive credits would be worth USD 365 million annually to seven countries
- At one half of global average deforestation rate as reference would increase credit value to USD 630 million to 11 countries (Panama, Colombia, DRC, Peru, Belize, French Guiana, Gabon, Guyana, Suriname, Bhutan, Zambia)

Er moet rekening gehouden worden met toekomstige ontwikkelingen en dat van andere landen gebruiken als referentie. Het gaat om berekeningen, het hoeft niet de werkelijkheid zijn.

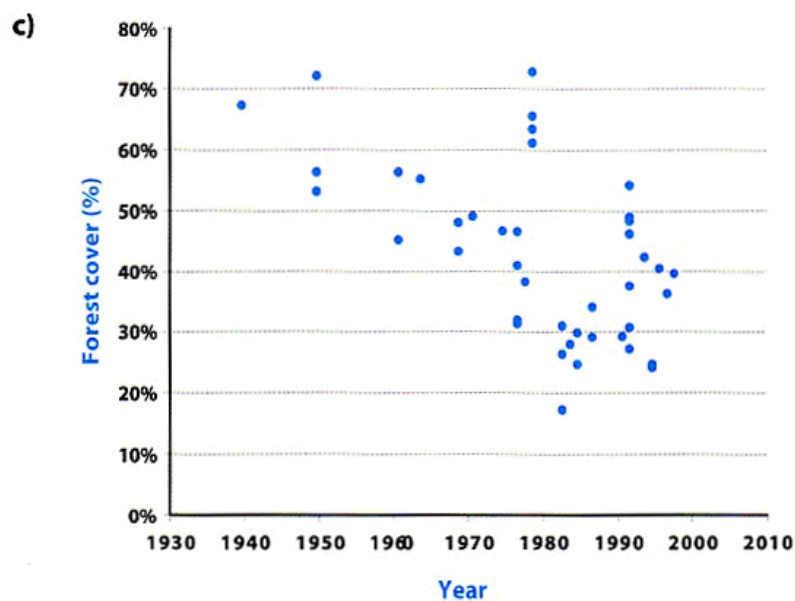
REDD credits; REDD met 2 D's = Deforestation & Degradation

- Bosdegradatie
Conventionele bosexploitatie leidt tot onnodige schade aan het bos en daarmee tot onnodig verlies aan de hoeveelheid in het bos opgeslagen koolstof
- Verbeterde exploitatie (RIL) zorgt voor vermindering van koolstofdioxide emissie

Bosdegradatie: bos wordt in beroerde situatie achtergelaten of stoot veel CO₂ uit. Daarom moet bosdegradatie ook meegenomen worden in het verdrag.

Uitdagingen voor RED

- Definities van bos en ontbossing
 - Omzetting van bos in een andere vorm van landgebruik
 - Lange termijn afname van kroonbedekking tot minder dan 10%
 - probleem: onduidelijke definitie van bos en drempelwaarde
- Monitoring van ontbossing

De hierboven getoonde verschillen worden veroorzaakt door verschillen in satellietfoto's, definities, etc. Het goed vastleggen van de huidige bosbedekking is lastig, laat staan dat men dat kan doen met terugwerkende kracht.

Uitdagingen voor REDD

- Grote verschillen tussen verschillende methoden voor het bepalen van bosbedekking en ontbossing
- Noodzaak voor betrouwbare en gestandaardiseerde definities en methoden voor bepalen van bosbedekking en ontbossing
- Geschikte methoden zijn voorhanden (analyse satellietbeelden) maar lastig voor bepalen van ontbossing in het verleden
- Verdeling van ontvangen middelen over overheid en bosgebruikers; weinig aandacht aan besteed op Bali
- Bos is bos of betaling moet rekening houden met opportunity costs
- Bosdegradatie moeilijker meetbaar
- Betaling op grond van behaalde resultaten vraagt om kostbaar monitoringsysteem
- Wellicht koppelen aan certificering van bosbeheer

Suggesties

- Opstellen van landgebruikplan uitgaande van kuststrook, bosgordel en binnenland
- Landgebruikplan moet de basis worden voor toekomstige ontwikkeling
- Kuststrook: beter gebruik van ongebruikte landbouwgronden, omzetting van gedegradeerd bos in nieuwe landbouwgronden en voorkoming van ontbossing op ongeschikte bodems; indien keuzes gemaakt moeten worden, dan liever ontwikkeling op gedegradeerd bos
- 'Bosgordel: vermindering van ontbossing en bosdegradatie (code of practice, certificering bosbeheer); hoe kan Suriname bosdegradatie tegengaan om in aanmerking te komen voor credits?
- Binnenland: vermindering ontbossing, maatregelen nemen bij grootschalige infrastructurele werken zoals wegen etc., bosbranden, ongecontroleerde goudwinning

De weg vooruit

- Aansluiting zoeken bij landen met vergelijkbare problemen en ambities, zodat de eigen onderhandelingspositie sterker wordt
- Aanvraag REDD readiness fonds voor capaciteitsontwikkeling en het verzamelen van gegevens
- Opzetten van demonstratie projecten en het ontwikkelen van een landgebruikplan op nationaal niveau

Ontbossen in het kader van geplande ontwikkeling mag, het gaat erom niet ongepland te ontbossen. Het is de uitdrukkelijke bedoeling van het klimaatverdrag om te komen tot nationale afspraken.

Discussie en gedachtenwisseling:

Panel discussie met de inleiders

onder leiding van Mw. Sylvia Ang, directeur NIMOS

(V) Hr. **Drakenstein** (RBB, Natuurbeheer): er is aangegeven dat op Bali duidelijk naar voren is gekomen dat het zal gaan om een nationale *assessment* wanneer er over compensatie gepraat wordt. Wij hebben ook gezien dat er initiatieven zijn voor het kijken naar *pilot sites* en het in beeld brengen van financieringsmechanismen die zich wel op een regionaal niveau oriënteren. Als wij kijken naar de uitkomsten van Bali, wat zijn de implicaties voor Suriname hoe daarmee omgegaan moet worden. Zijn dat zaken die wij zouden moeten loslaten of zijn er toch wel mogelijkheden in dat verband?

Hr. **Boot**: men wil het probleem van weglekken ondervangen dat met de *clean development mechanisms* bestaat. Als er afspraken gemaakt worden over wat er in een beperkt gebied gebeurt (het *project* niveau), bestaat het risico dat problemen zich verschuiven van de ene naar de andere plaats. Om die reden heeft men vastgesteld dat het nu zou moeten gaan om afspraken op nationaal niveau. De demonstratieprojecten kunnen helpen om ervaring op te doen hoe je een REDD mechanisme in de praktijk zou kunnen organiseren. Hij vermoedt dat uiteindelijk van belang is om duidelijk te maken hoe de demonstratieprojecten opgeschaald kunnen worden naar een nationaal niveau. Dat betekent ook dat het zeer belangrijk is dat de nationale overheid capaciteit ontwikkelt op dit gebied, omdat het uiteindelijk afspraken zullen zijn tussen landen. Op de vrijwillige markt zullen er ongetwijfeld mensen zijn die daarop zullen inspelen en die misschien kleinere schaal afspraken willen maken, maar uiteindelijk verwacht hij dat als het komt tot een mondiaal betalingssysteem, het zal gaan om afspraken die tussen landen gemaakt worden. Dat betekent dat het van belang is dat er capaciteit op nationaal niveau zal zijn en dat er nagedacht moet worden over hoe je demonstratieprojecten kunt opschalen tot het nationaal niveau. Hij denkt dat de *pilots* en demonstratieprojecten zinvol zijn om ervaring op te doen hoe het gedaan moet worden. Maar als je niet nadenkt over hoe je het opschaalt, dan verwacht hij dat je daar uiteindelijk toch problemen mee krijgt, omdat *pilots* niet zouden functioneren binnen de afspraken die gemaakt worden.

Hr. **Kasantaroeno**: als land moet je alle mogelijkheden bekijken hoe zaken ontwikkeld kunnen worden. Op Bali is gekeken naar de zakelijke kant van deze kwestie. Er waren *side events* van financiële instellingen en daar wordt heel veel aan *prospecting* gedaan en men is optimistisch over Kyoto na 2012. Er is een levendige handel ontstaan waar landen als Suriname baat bij zullen hebben.

(V) Hr. **Healy** (CultureCom): wij zitten nu in maart 2008. Er zijn verschillende opties, verschillende scenario's en verschillende situaties in verschillende landen voor wat betreft de dichtheid van de bossen, de mate van ontbossing en bosdegradatie. Wat kan er concreet op korte termijn in Suriname gedaan worden, gezien de verschillende programma's en opties? Welke soort projecten moeten ontwikkeld worden en welke *credits* kunnen verwacht worden en welke resultaten tussen 2008 en 2010?

Hr. **Boot**: het is opmerkelijk dat er zoveel eensgezindheid is over deze problematiek. Het feit dat zoveel landen vinden dat hier echt iets mee moet gebeuren, dat het hele fenomeen van landgebruik, ontbossing, het feit dat 25% van de koolstofdioxide emissie veroorzaakt wordt door ontbossing en bosdegradatie, betekent dat er grote druk is om deze aspecten op te nemen in een nieuw klimaatverdrag. Het betekent echter niet dat het een uitgemaakte zaak is, dat al deze aspecten zullen worden opgenomen. Het is voor Suriname van belang om met gelijkgestemde landen druk uit te oefenen opdat de specifieke situatie van Suriname meegenomen wordt en het verdrag tot voordelen voor Suriname leidt. Op het gebied van onderhandelen en *lobbyen* is er een belangrijke taak voor Suriname.

Als men zich wilt voorbereiden op wat er na 2012 gebeurt, is het belangrijk dat het land beschikt over informatie van huidige vormen van landgebruik die betrouwbaar genoeg is om straks te kunnen worden gebruikt voor dit soort *assessment*. Suriname zou moeten nadenken over de huidige systemen voor het vastleggen van landgebruik. Het land hoeft het niet alleen te doen, er bestaat al voldoende technologie in de wereld die hier toegepast kan worden. Het is van belang om te kijken naar fondsen vanuit het REDD *readiness* fonds, zodat Suriname ook die capaciteit kan ontwikkelen.

Hij kan zich voorstellen dat de demonstratieprojecten niet alleen van belang zijn voor de technische aspecten van het monitoren, maar ook om na te denken over het ontwerp van geschikte betalingssystemen; wie ontvangt wat? Dat is niet zo eenvoudig. De eerste projecten worden uitgevoerd. De enige manier om er goed uit te komen is in de praktijk ervaring op te doen en fatsoenlijk te evalueren. Nagegaan moet worden hoe die projecten op een zodanige manier uit te voeren dat er weinig transactiekosten aan verbonden zijn. Ingewikkelde systemen leiden tot hoge transactiekosten en daar moet voor opgepast worden.

Mw. **Ang**: het is de taak van het Ministerie van RGB om nu eindelijk de *baseline* vast te leggen, wat wil Suriname de komende jaren gaan doen? Hoeveel van het bos wil men gebruiken voor landbouw, voor huizenbouw, etc.? De regering moet al dat soort zaken op een rijtje zetten, waarna gesteld kan worden hoeveel procent bos beschikbaar is ten behoeve van de *credits* die men wil binnenhalen. Zij heeft het gevoel dat er geen eenduidig standpunt is over landgebruik.

(V) Hr. **Van Kanten** (CELOS): kan dhr. Kasantaroeno uitwijden over de denktank? Wie worden erbij betrokken en wat is de tijdsplanning?

Hr. **Kasantaroeno**: er is behoefte aan ondersteuning voor de beleidsmakers. Zij zijn bezig de zaak te inventariseren, waarbij *captains of industry* betrokken zullen worden bij het denkproces. Het gaat erom dat er richtlijnen komen ten aanzien van de aanpak. Op het Ministerie is men ervan overtuigd dat, los van de huidige traditionele ontwikkelingen in Suriname, het anders kan en er wordt naar andere mogelijkheden uitgekeken. Geprobeerd wordt om op een structurele manier iedereen te betrekken bij deze kwestie. Iedereen die een bijdrage wil leveren, is van harte welkom.

(V) Hr. **Van Dijk** (TBI Suriname): hij onderschrijft het belang van ruimtelijke ordening en ruimtelijke planning, maar in zijn presentatie geeft dhr. Boot aan dat het verstandig is om naar de ruimtelijke planning en de ontwikkeling van de drie zones in Suriname te kijken. Maar in de context van het geheel heeft hij daar vraagtekens bij, omdat juist gehamerd wordt op het nationale niveau. Waarom zullen we aan de ene

kant praten over een zonering en een ruimtelijke planning, terwijl wij aan de andere kant als het over koolstof *credits* gaat, toch op een nationaal resultaat worden afgerekend?

Hr. **Boot**: het is van belang om aan te geven dat als je verschillende plannen hebt voor de verschillende regio's, dat die ook vallen onder de verschillende aspecten van REDD. Aan de ene kant is er gesproken over ontbossing, wat niet overal in gelijke mate plaatsvindt. Tegelijkertijd is er de discussie over in hoeverre het mogelijk is om vermindering van bosdegradatie ook onder dat mechanisme te brengen. Bij bosdegradatie gaat het om de schade aan het bos (hoeveel hout dat eruit gehaald wordt, hoeveelheid vermindering koolstof) en dat lijkt een onderwerp dat m.n. in de bosgordel van belang is. Dat betekent dat je daar andere maatregelen moet nemen, omdat men zich ook richt op een ander deel van het betalingssysteem.

Gesteld is dat men zou kijken naar een aantal landen dat als het ware vooruit lopen in een ontwikkelingsproces, landen die al een fase van ontbossing hebben doorgemaakt en dat het gemiddelde van die landen als referentie zou worden gebruikt. Men kan zich afvragen waarom er gepland moet worden wanneer men toch vergeleken zal worden met een gemiddelde referentie. Hij kan zich voorstellen dat het straks van belang wordt in onderhandelingen met de internationale gemeenschap voor betalingen te laten zien wat je van plan bent. Het is van belang dat een land laat zien wat het van plan is te doen, ook aangeeft dat het op een andere manier te werk gaat en dat men de inspanning die getoond wordt om te komen tot een meer duurzame ontwikkeling, betaald wil zien. De geloofwaardigheid in de discussie wordt ook bepaald door de ernst waarmee de plannen gemaakt zijn en het kader dat ontwikkeld wordt om het uit te voeren. Het is van belang dat te doen en omdat aspecten als ontbossing en bosdegradatie in verschillende mate spelen in de kust- en bosgordelstrook en in het binnenland.

Hr. **Kasantarsoeno**: t.a.v landbestemming en ruimtelijke ordening is het Ministerie in een fase beland waarbij er een discussiestuk is gemaakt, zodat vanuit het Ministerie gelijk gedacht kan worden over de ruimtelijke ordening. Het kustgebied van Suriname zal onderlopen bij de stijging van de zeespiegel en het Ministerie heeft gemeend weg te moeten gaan van de jonge kustvlakte (vanwege de overbelasting) en te gaan naar de oude kustvlakte. Dat beleid zal de komende 30 jaren ontwikkeld worden en hij hoopt niet dat dit in contradictie zal zijn m.b.t. de reductie van emissies.

(V) Hr. **Chin Ten Fung** (PHS): er is gesteld dat de impact van ontbossing 20-25% is op de totale emissie. Hij begrijpt niet zo goed waar de emissie bij ontbossen vandaan komt. Komt dat door verbranding van het hout? Het is volgens hem niet een kwestie van het ontbossen, maar meer van de methode van het ontbossen.

Hr. **Boot**: de meeste ontbossing vindt plaats door branden. Branden is een belangrijk instrument voor de bodemvruchtbaarheid voor kostgrondjes, maar het vindt ook op grote schaal plaats. Branden is de manier om de koolstof die is vastgelegd in de biomassa vrij te laten komen in de vorm van CO₂. Bovengronds gezien is 80% van de koolstof in bossen. Het omzetten van bossen in andere vormen van landgebruik door verbranding, betekent een enorme bijdrage aan de uitstoot CO₂.

Het weghalen van elke boom gaat gepaard met een bepaalde schade en als het niet oordeelkundig gebeurt, dan is er schade aan andere bomen die vervolgens afsterven en dan komt ook daar koolstof vrij. Dat betekent dat zelfs als je niet verbrandt, de hoeveelheid koolstof versneld vrijkomt. Beide elementen zijn van belang en om die reden zie je dat in de discussies men aandacht besteedt aan ontbossing en degradatie. Degradatie is een stuk lastiger te meten en in internationale discussies zijn er mensen die degradatie weg willen laten uit het geheel, omdat men bang is dat het te ingewikkeld wordt. Anderen daarentegen zeggen dat als je bosdegradatie weglaat, er een belangrijke factor uit de vergelijking wordt weggelaten. Het is moeilijk in te schatten hoe het zich de komende jaren zal gaan ontwikkelen. Het is van belang dat bosdegradatie hoog op de agenda wordt gehouden en voorkomen moet worden dat de discussies zich alleen op ontbossing richten.

Mw. **Ang**: Brazilië heeft bosdegradatie uit de discussies gehaald.

(V) Hr. **Chin Ten Fung** (PHS): hoe verhouden de *leakages* zich met FSC? Je kan je i.v.m. certificering keurig netjes gedragen, maar even verderop houdt niemand zich aan de afspraken.

Hr. **Boot**: *leakage* heeft vooral betrekking op de projectmatige benadering zoals genoemd in de *clean development mechanism*. Er worden afspraken gemaakt over een project in een bepaald gebied waardoor de activiteiten die normaal gesproken in het gebied zouden plaatsvinden, nu als gevolg van dat project niet langer plaatsvinden. Buiten het gebied gaat het gewoon door of wordt het zelfs geïntensiveerd en het eindresultaat is dat er alleen maar een verschuiving heeft plaatsgevonden. In het nieuwe klimaatverdrag wordt er niet meer gepraat over ontbossing op kleine schaal, maar op nationaal niveau en daarom is nadrukkelijk vastgesteld dat de regelingen op nationaal niveau moeten plaatsvinden.

(V) Hr. **Daoudi** (SBB): welk bedrag zou Suriname verdienen?

Hr. **Boot**: het gaat om schattingen en het bedrag van USD 161 miljoen is daarbij genoemd, maar het is koffiedik kijken. Er zijn vele onbekenden in het geheel en het is niet verstandig je vast te pinnen op de bedragen. Het gaat wel om grote bedragen.

Hr. **Kasantaroeno**: in een rapport is gesteld dat Suriname en Guyana een groot bedrag per jaar missen en toen dat is vernomen, is het Ministerie aan de slag gegaan. De zaak moet *market wise* bekeken worden. Er is een MoU opgesteld, waarin zaken als *replanting*, ecotoerisme, natuurreservaten en woningbouw voorkomen. Hoe ver men kan gaan, is afhankelijk van de onderhandelingen. Men moet durven risico's te nemen. Alle mogelijkheden worden bekeken, ook op de vrijwillige markt want daar zit veel geld.

(V) Hr. **Tsai Meu Chong** (Bouwkundige): t.a.v. de stijging van de zeespiegel en de verplaatsing van activiteiten naar de oude kustvlakte denkt hij dat wanneer er helemaal niets wordt gedaan, de jonge kustvlakte toch zal verdwijnen. Het verhaal is misschien goed voor politici die zich de gronden beginnen toe te eigenen om het later duur te verkopen. Elk jaar zou een deel van de jonge kustvlakte ingepolderd kunnen

worden en er dient ook rekening mee gehouden te worden dat de oude kustvlakte niet geschikt is voor landbouw.

Hr. **Kasantaroeno**: op dit moment wordt er van alles en nog wat gedaan op de jonge kustvlakte. Het gaat erom die gronden die reeds geïdentificeerd zijn tot ontwikkeling te brengen en de economische activiteiten daar naartoe te dirigeren.

(V) Hr. **Tsai Meu Chong** (Bouwkundige): op de oude kustvlakte kan je niet aan intensieve landbouw doen, maar slechts aan veeveelt.

Hr. **Kasantaroeno**: hoe staat het met de industrie? De huidige infrastructuur is overbelast en op termijn probeer je zaken te realiseren waarbij er ontwikkeling gebracht wordt in hoger gelegen gebieden. Primair gaat het erom dat onbenutte gronden benut worden.

Mw. **Ang**: dhr. Tsai Meu Chong wordt namens de directeur uitgenodigd om aan te zitten bij de discussies over de formulering van de ruimtelijke ordening.

(V) Hr. **Zondervan** (WWF): wanneer het om nationale initiatieven gaat, moet de overheid een voorhoederol spelen. Suriname moet veel huiswerk maken en moet nadenken over hoe zij zichzelf gaat profileren om in aanmerking te komen voor betaling. Dat betekent dat wij met z'n allen een visie moeten hebben en een actieplan. Er moet inter-ministerieel overleg zijn en de regering zal een visie moeten hebben. In het MOP komt hij heel weinig over deze kwestie tegen; heeft de regering al een visie over waar het naar toe wil? Wat is de denktank? Wat is het stappenplan? Welke acties wil de regering ondernemen? Welke rol kunnen NGO's als Tropenbos, WWF e.a. in Suriname spelen om ondersteunend te werken, aangezien daadwerkelijke projecten meestal uit donororganisaties komen en het die organisaties zijn die wereldwijde expertise hebben.

Hr. **Kasantaroeno**: hij heeft geïndiceerd dat Suriname nog niet voldoende heeft ingezien dat het op niet-traditionele wijze middelen kan genereren. Hij heeft aangegeven wat het Ministerie op dit moment doet, zoals met de UNDP een onderzoek plegen naar de CO₂ waarde van een bepaald gebied. De samenwerking met Tropenbos zal ook meegenomen worden in de overeenkomst die op tafel ligt. Met de in Suriname gevestigde NGO's zal op een zakelijke manier getracht worden zaken te realiseren. Hij is van oordeel dat alles wat gedaan wordt voor het land, voor beide partijen een win/win situatie moet worden.

Hr. **Boot**: de materie is ingewikkeld en er is expertise en kennis nodig. Er zou maximaal gebruik gemaakt moeten worden van de NGO's. Tropenbos zou mensen kunnen trainen en wil gaarne haar ondersteuning geven. Voorts zijn demonstratieprojecten nodig om ervaring op te doen om het op nationaal niveau uit te kunnen voeren en daarbij kan met name een organisatie als WWF een belangrijke rol kunnen spelen.

(V) Mw. **Margaret** (NIMOS): indien je *credits* wil vergaren vanuit de vrijwillige markt, is dat veel minder dan op de *carbon market*. Om mee te doen aan de *carbon market*, is er een DNA (*Designated National Authority*) nodig omdat dat via een

bepaald proces moet gebeuren. Hoe ver is de overheid met het opzetten van een DNA? Hoe ver zijn wij op de *Bali Road to 2012*?

Hr. **Kasantaroeno**: t.a.v. de DNA is er informatie dat indien die er niet is, een overheidsinstantie of een Ministerie de goedkeuring kan geven zodat zaken verder ingediend kunnen worden.

(V) Mw. **Esseboom** (CELOS): is er een visie over de HKV problematiek of is het aantal HKV's te klein om nu al iets voor Suriname te kunnen betekenen of kan er nu reeds met de gemeenschappen gestart worden daar iets mee te doen?

Hr. **Kasantaroeno**: de toentertijd uitgegeven HKV's kunnen als voorloper gebruikt worden om de grondenrechten problematiek als ervaring mee te nemen. De dorpen vragen om gemeenschapsbossen en dat is veel ruimer dan HKV's.

Hr. **Boot**: als het gaat om het ontwerpen van financieringsmodellen, zal er een systeem moeten zijn dat er geld gaat naar de mensen die zich hebben ingespannen, ook al is het op nationaal niveau geregeld. Men zal moeten nadenken over hoe de verdeling van de middelen in elkaar zit. Als gemeenschappen gebruik maken van bos en als die inspanning resulteert in een verminderde ontbossing en een verminderde degradatie, dan zal ook de gemeenschappen profijt moeten hebben van die inspanning. De demonstratieprojecten hebben als doel na te gaan hoe dat georganiseerd moet worden.

(V) Hr. **Tjien Fooh** (ADEKUS): de interesse in biobrandstoffen neemt toe, ook in Suriname. Is er een beleid vanuit het Ministerie voor uitgifte van arealen daarvoor en indien zo, welke gebieden? Als wij verkeerde beslissingen nemen, zal het namelijk consequenties hebben voor geld dat wij zouden kunnen verdienen met de bossen die wij hebben.

Hr. **Kasantaroeno**: het gaat om het afwegen van belangen. Bedrijven die geweerd zijn in andere landen, zoeken Suriname op om hun activiteiten te ontplooien. Het ontwikkelen van biobrandstof is een wereld fenomeen en er zijn nog discussies gaande over het type gewas. De projecten worden beoordeeld op basis van economische indicatoren. Er kan biobrandstof gemaakt worden zonder de voedingsveiligheid in gevaar te brengen. Zodra er sprake is van een bedreiging, zullen er van de wereldgemeenschap reacties komen.

(V) Hr. **Tjien Fooh** (ADEKUS): de in te stellen denktank moet multidisciplinair zijn.

(V) Hr. **Healy** (CultureCom): ruimtelijke ordening is de meest complexe uitdaging waar de overheid mee worstelt. Kan er op de Universiteit een instituut voor duurzame ontwikkeling worden ingesteld, dat als doel heeft om de complexe coördinatie van ruimtelijke ordening ter hand te nemen en ondersteunend te werken naar de vele ministeries die te maken hebben met het onderwerp. Daaronder heb je dan een instituut voor duurzame bosbouw, een instituut voor duurzame mijnbouw, etc. Deze instituten vormen een platform op de Universiteit en staan direct ten dienste van de overheid. Ook de NGO's moeten een ondersteunende rol spelen. Het is van belang dat er nu reeds werkafspraken worden gemaakt, anders zal het niet lukken.

Hr. **Kasantaroeno**: dat zal worden meegenomen in de overeenkomst met Tropenbos.

Mw. **Ang**: de aanwezigen worden van harte bedankt voor hun participatie.

Sluiting

Afsluiting en woord van dank

door Dr. Rudi F. van Kanten, Directeur CELOS (Dagvoorzitter)

Gebleken is dat de nationale visie meer inhoud moet krijgen. Er moet huiswerk gemaakt worden en allen zijn bereid daaraan een bijdrage te leveren. Tenslotte worden de sprekers, de aanwezigen en de technicus Michael, die een heel lange werkdag achter de rug heeft, van harte dankgezegd.

Verantwoording

Verslaglegging:	Cynthia Asruf
Eindredactie:	Sietze van Dijk
Layout:	Juanita Franco
Fotografie:	René Boot
Copyright:	Tropenbos International
Oplage:	100

Bijlage 1: presentatie Frits Mohren

Forests and Climate Change

Frits Mohren Forest Ecology and Forest Management
Wageningen University, the Netherlands

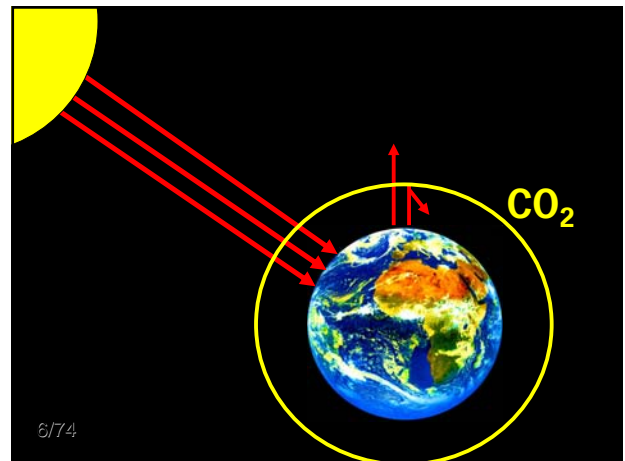
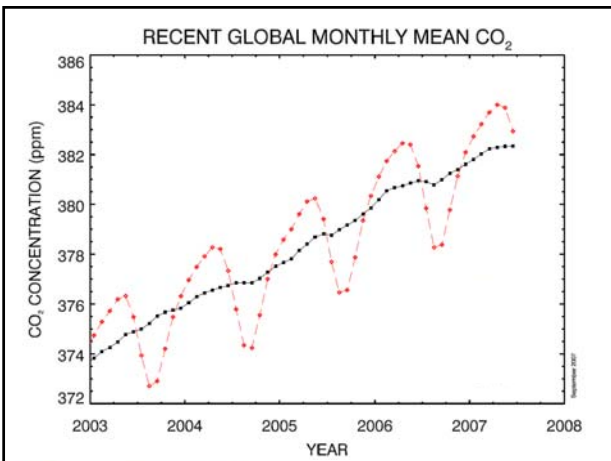
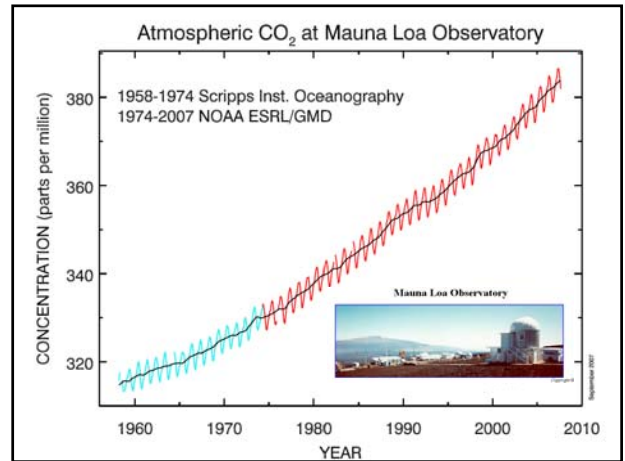
WAGENINGEN UNIVERSITY
WAGENINGEN

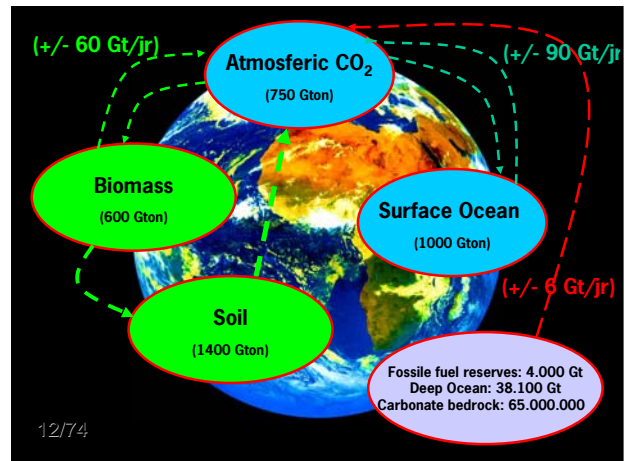
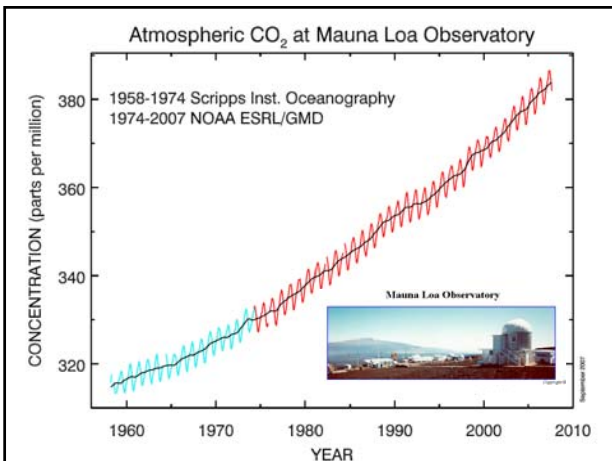
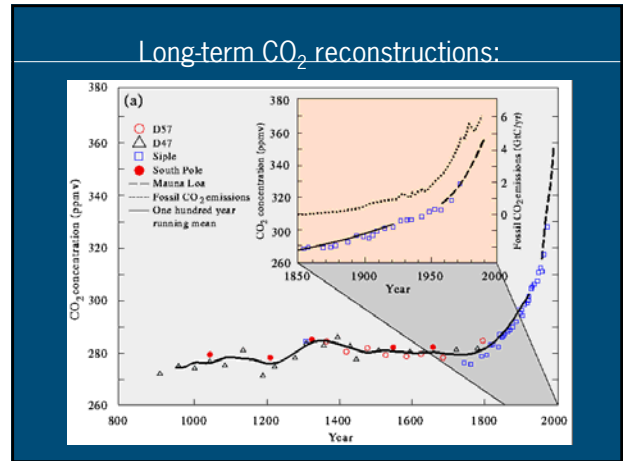
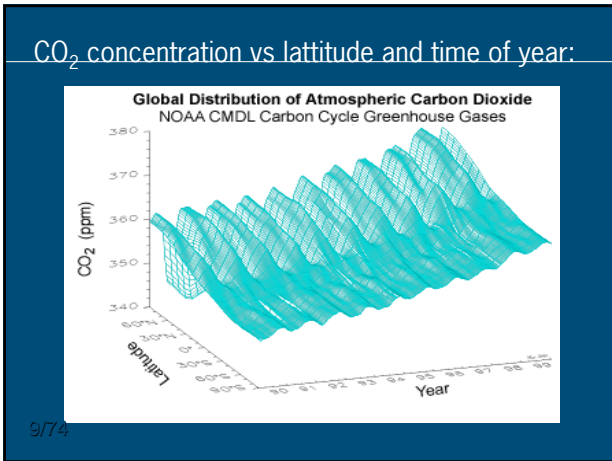
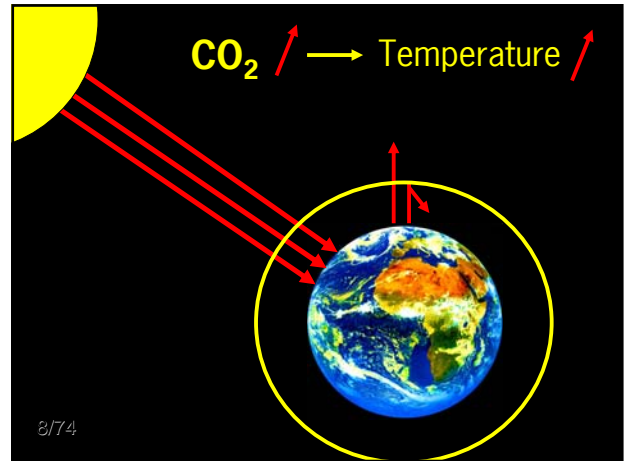
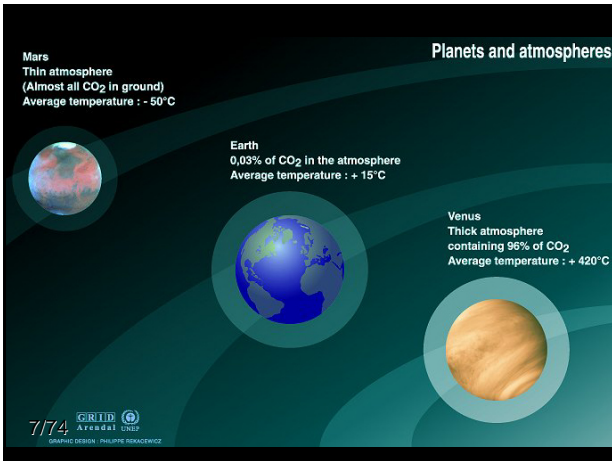
Republic of Suriname

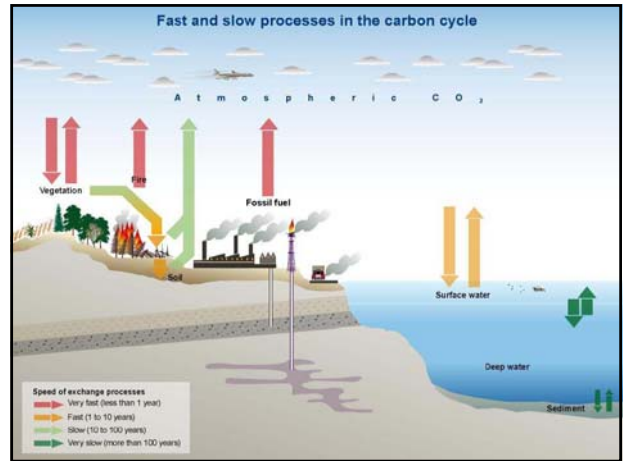
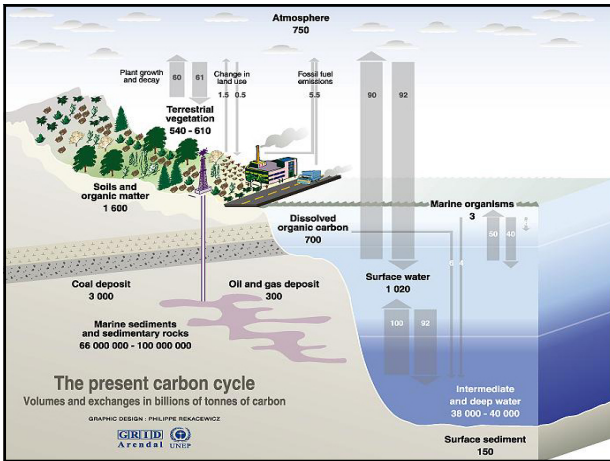
FIRST NATIONAL COMMUNICATION UNDER THE UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE

unfccc.int
(national reports)

www.ipcc.ch

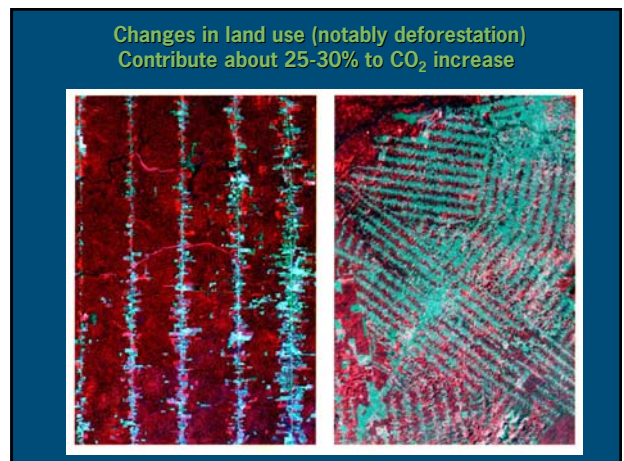
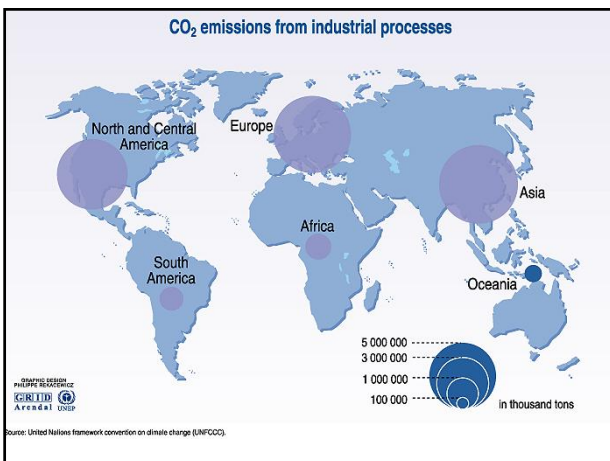
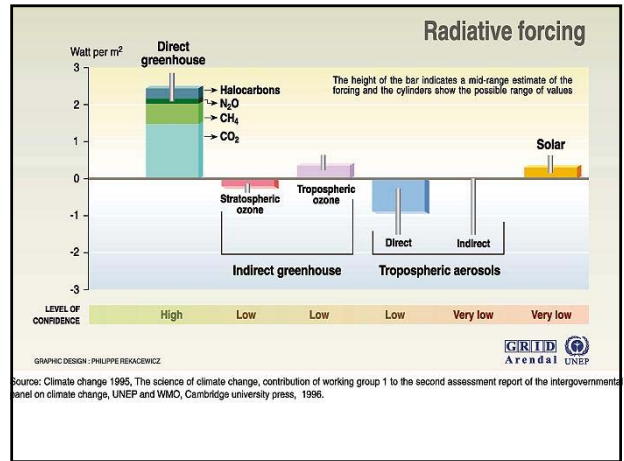

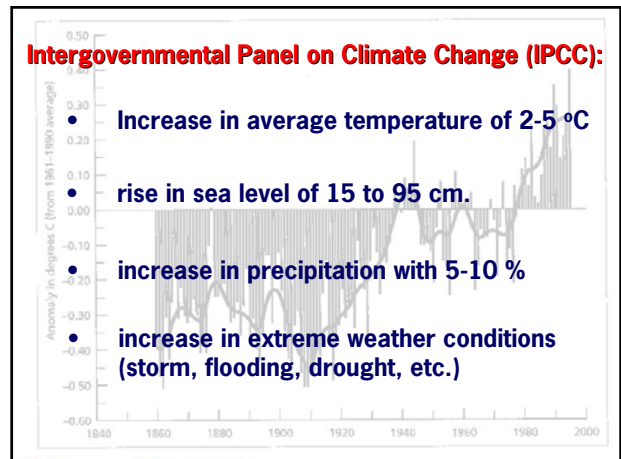
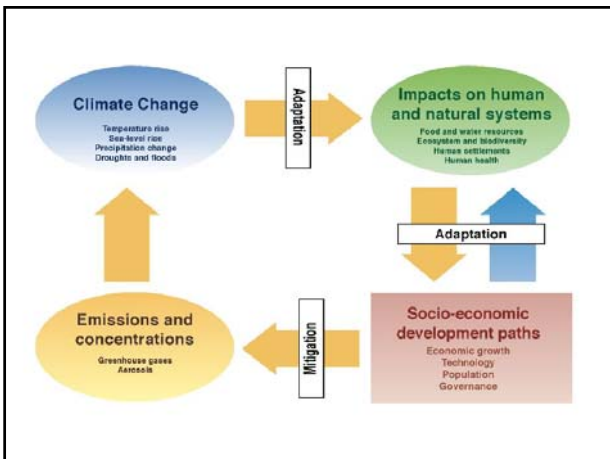
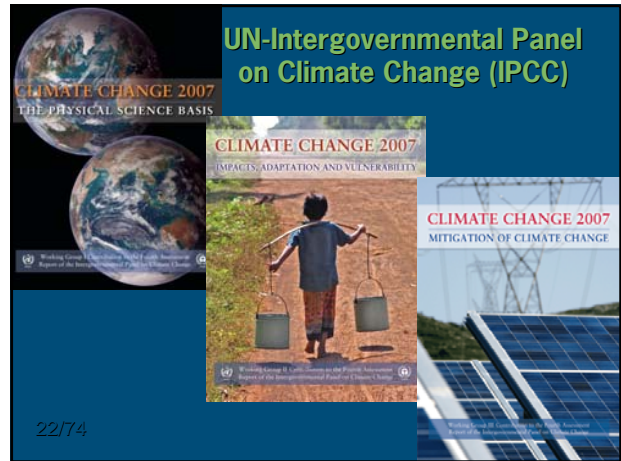
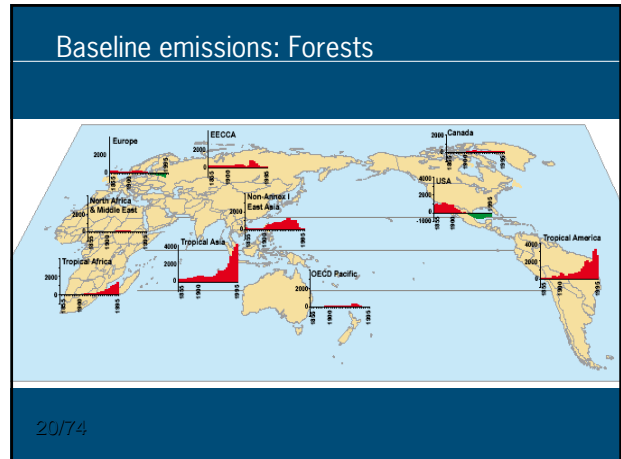
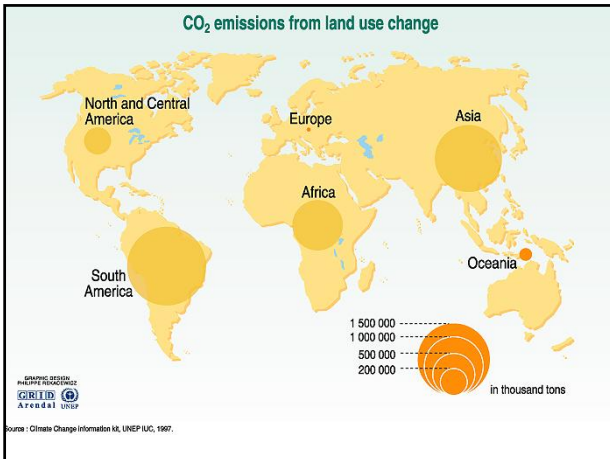

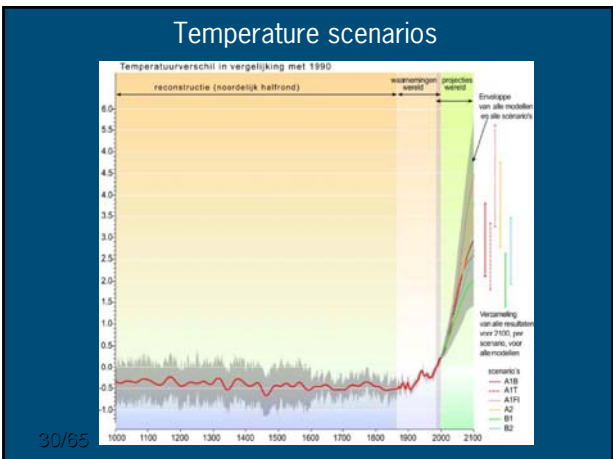
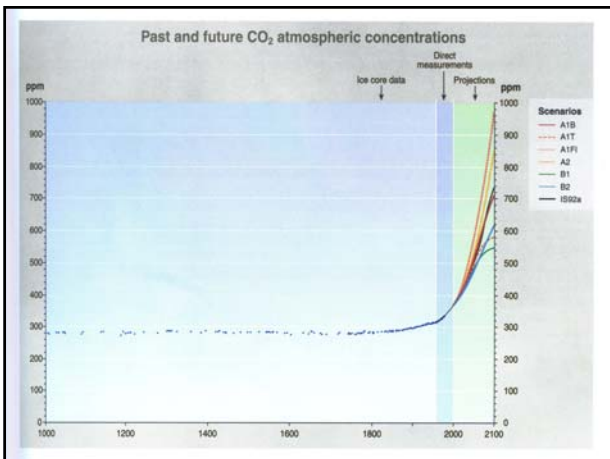
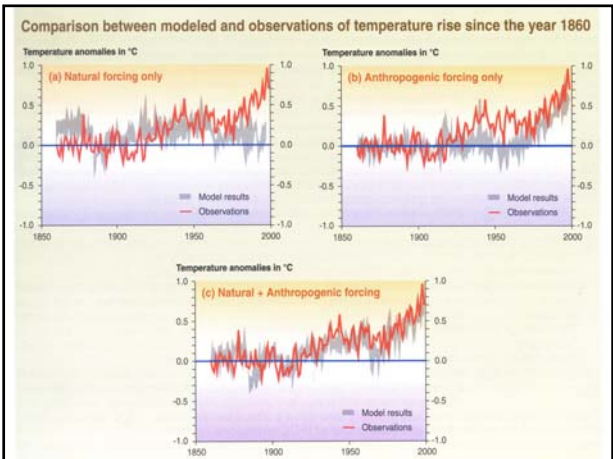
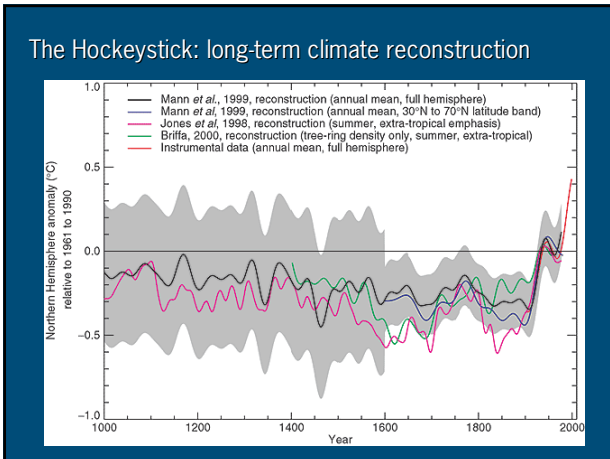
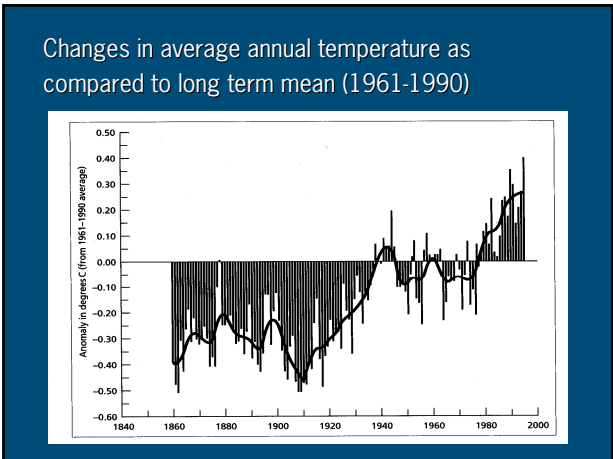
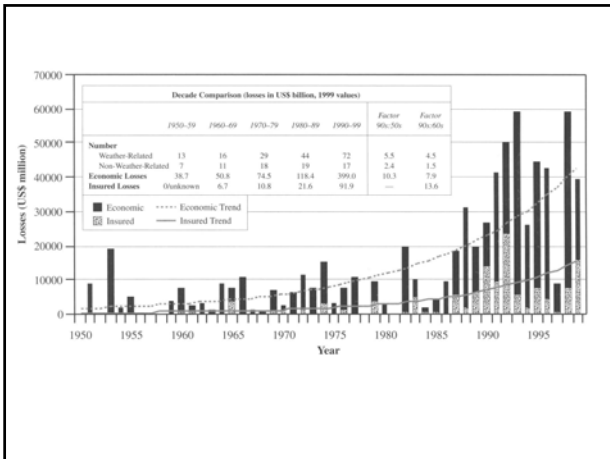
Other greenhouse gases:

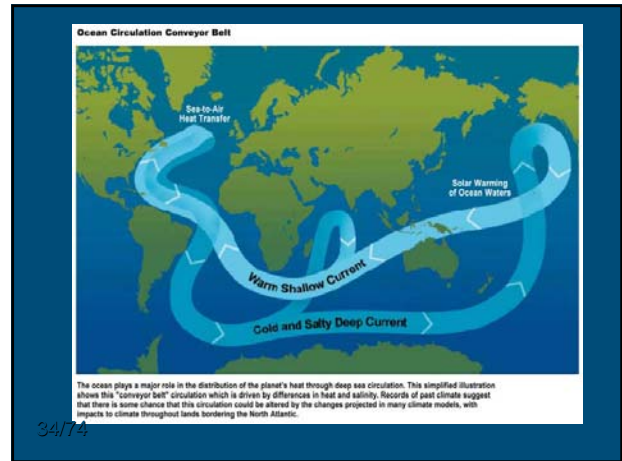
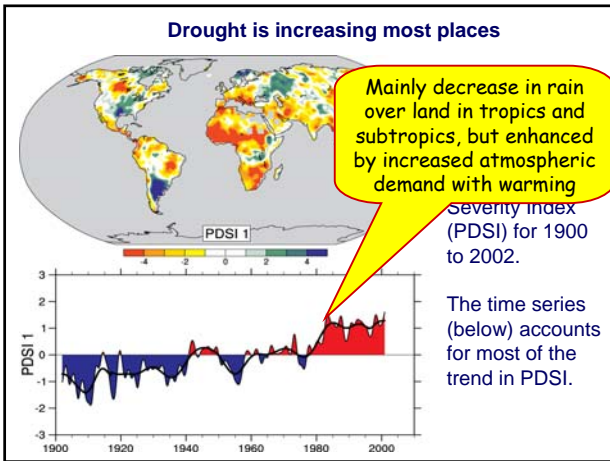
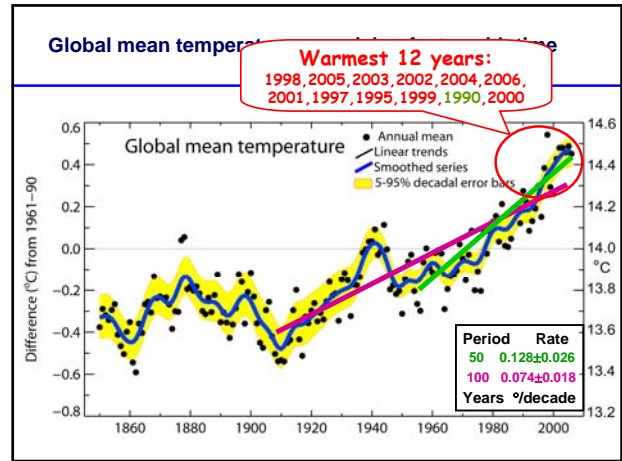
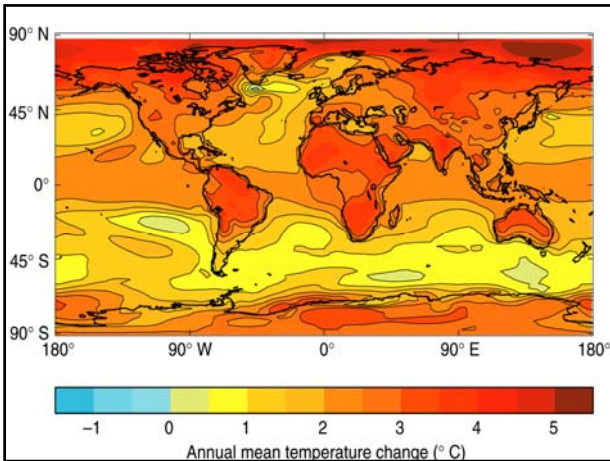
	contribution:	increase:	lifespan:
CO ₂	65%	0.5% p.yr.	50-200 yr.
CH ₄	20%	0.6% p.yr.	+/- 12 yr.
N ₂ O	5%	0.3% p.yr.	+/- 120 yr.
CF ₄	(5%)	2% p.yr.	(50.000 yr.)

15/74

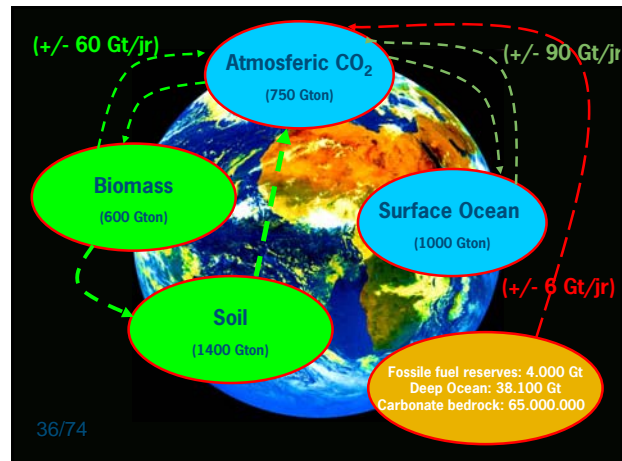

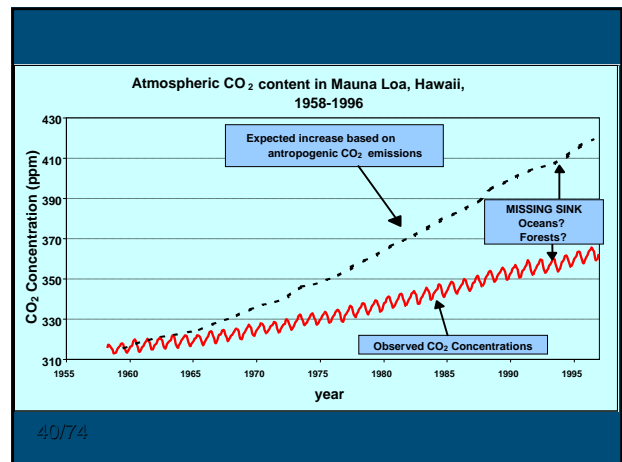
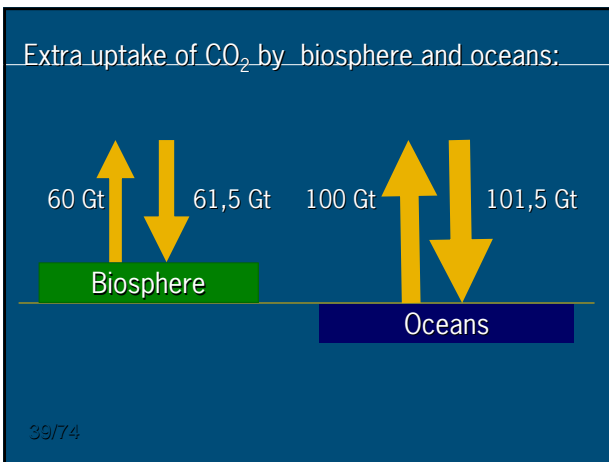
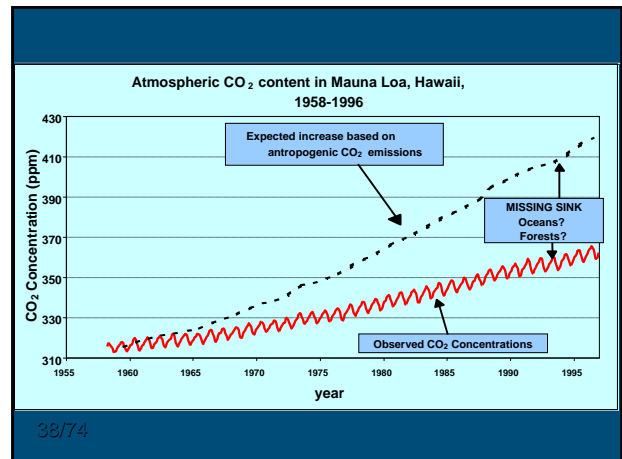
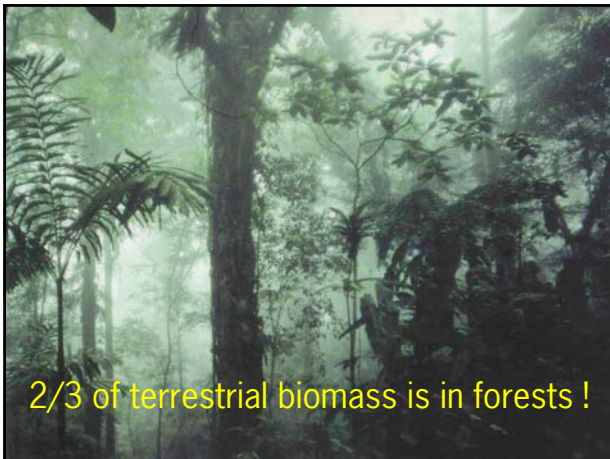
Rio de Janeiro 1992: EARTH SUMMIT

UN Framework Convention on Climate Change

Per country need for:

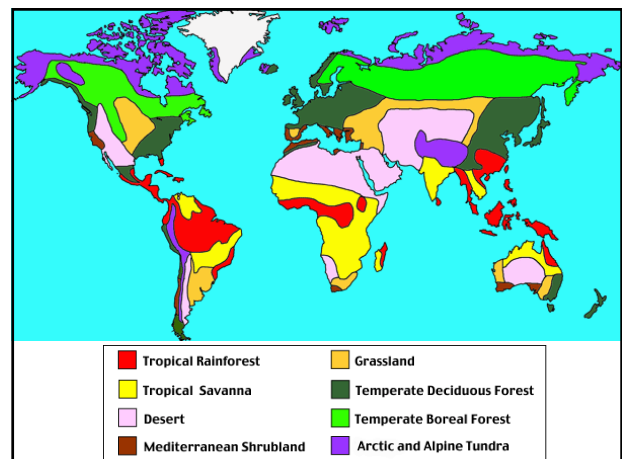
- 1) reduction targets
- 2) ratification UNFCCC
- 3) implementation

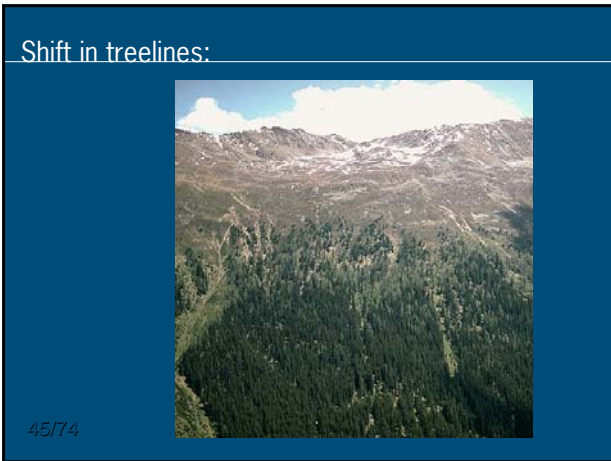
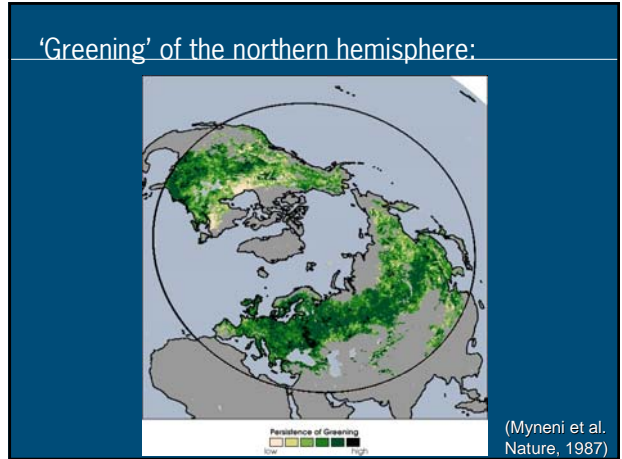

In summary:

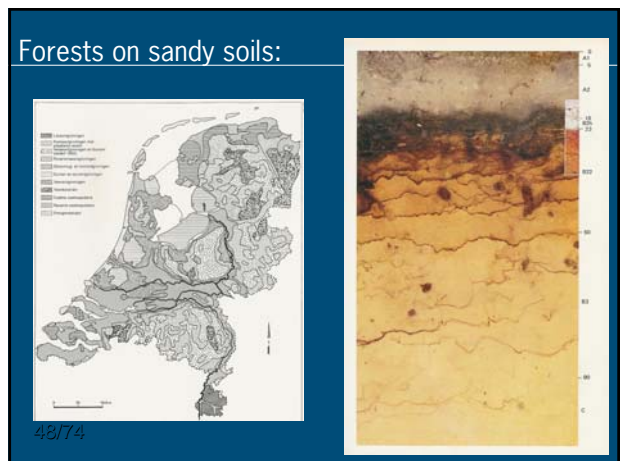
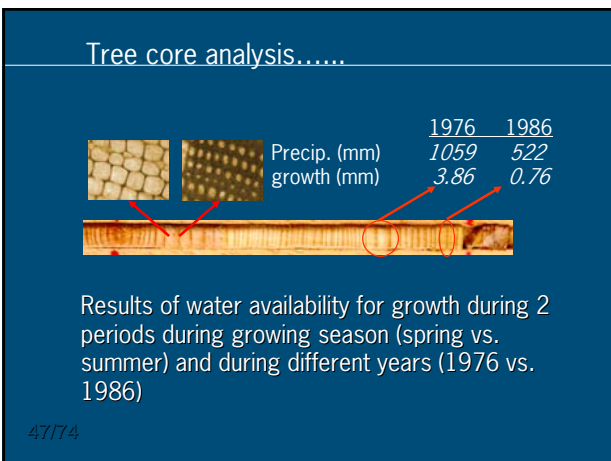
1. Good reasons to believe that large scale climate change is likely to occur
2. Forests play an important role in the global carbon balance and in the global climate system, and can contribute significantly to emission reduction targets
3. Forests and forestry can play an important role in international climate policy

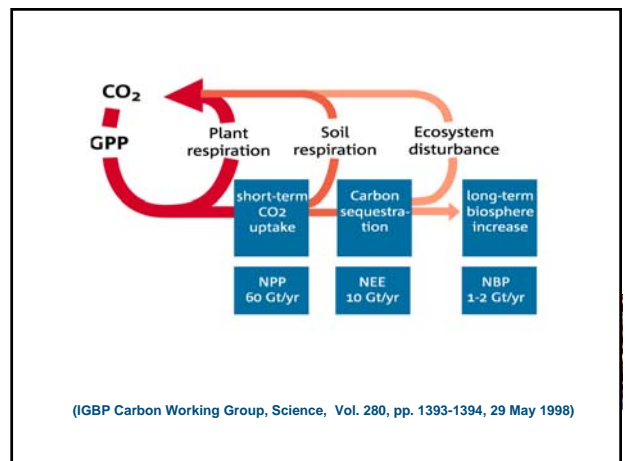
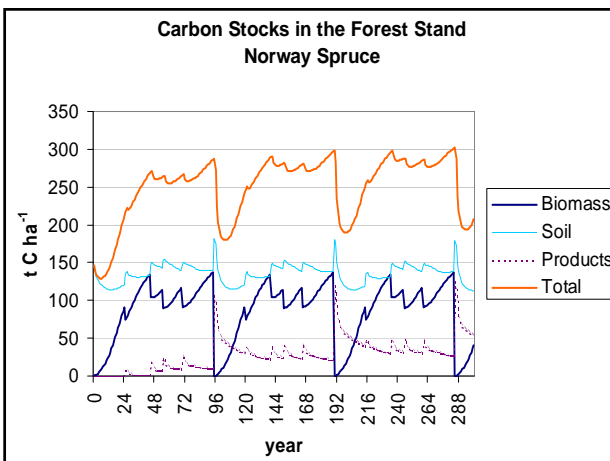
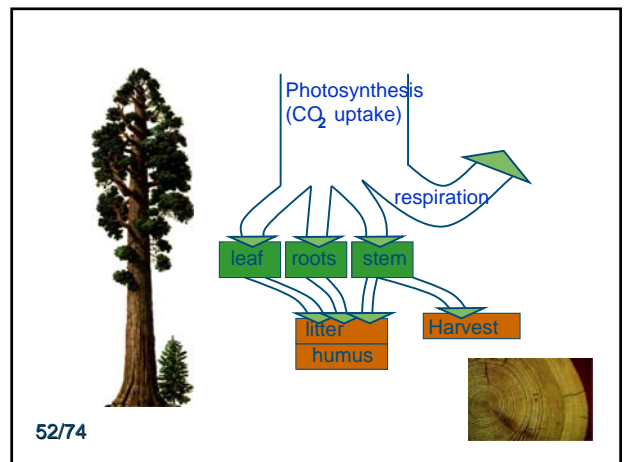
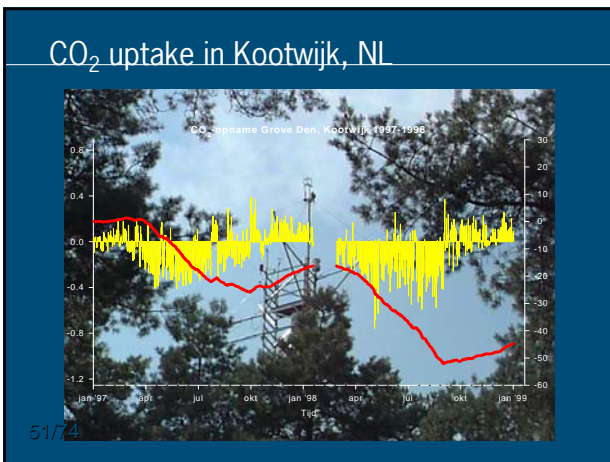
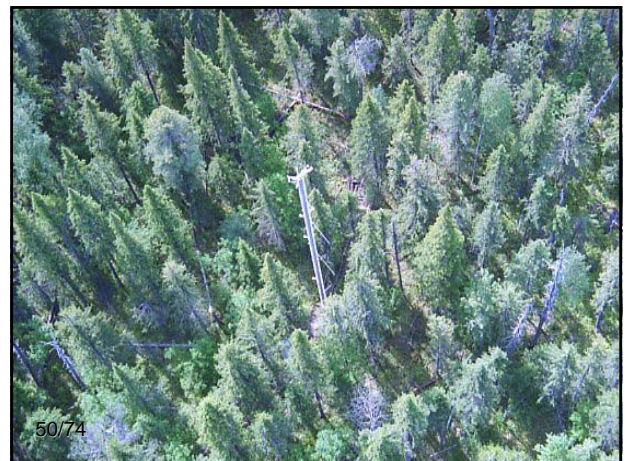
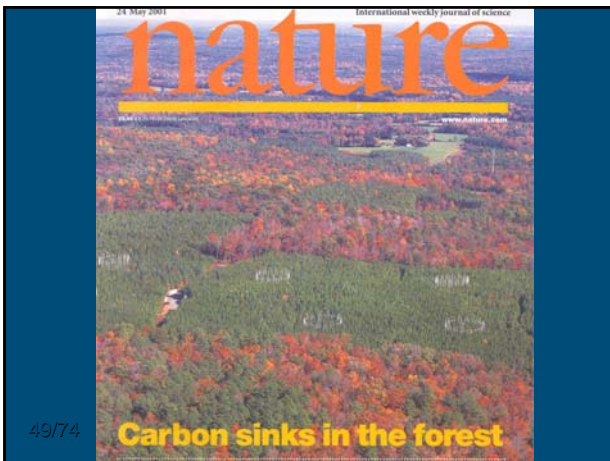

Direct effects of CO₂ on photosynthesis and growth:

- CO₂ stimulates Photosynthesis and enhances growth
- Increased CO₂ increases water use efficiency

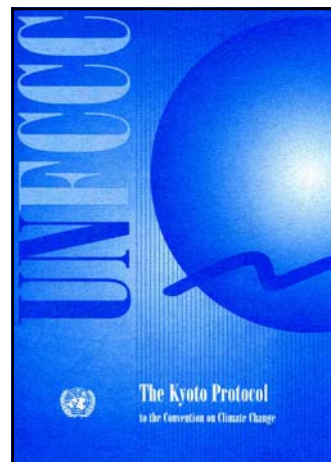
1992:
**UN Framework Convention
 on Climate Change**

***EARTH SUMMIT
 (Rio de Janeiro)***

**needed for individual
 countries:**

- 1) reduction targets**
- 2) ratification**
- 3) implementation**

Convention on Climate Change

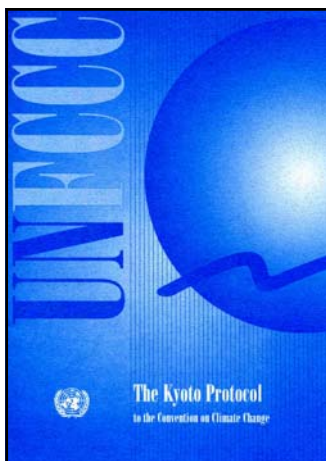
1997:
COP-3 Kyoto

protocol including
 emission reduction
 targets per country,
 including possible
 role of **Aforestation,
 Reforestation, and
 Deforestation (ARD)**

**Reduction targets:
 5-10% reduction in 2010
 relative to 1990 emission**

(target period 2008-2012)

The Kyoto Protocol
 to the Convention on Climate Change

1997:
COP-3 Kyoto

many things unclear,
 notably concerning the
 interpretation of ARD
 (par. 3.3) and
 additional measures
 (par 3.4)

↓

**IPCC Special Report
 on Land Use Change
 and Forestry**

The Kyoto Protocol
 to the Convention on Climate Change

**LAND USE,
 LAND-USE CHANGE,
 AND FORESTRY**

→ **COP-6**

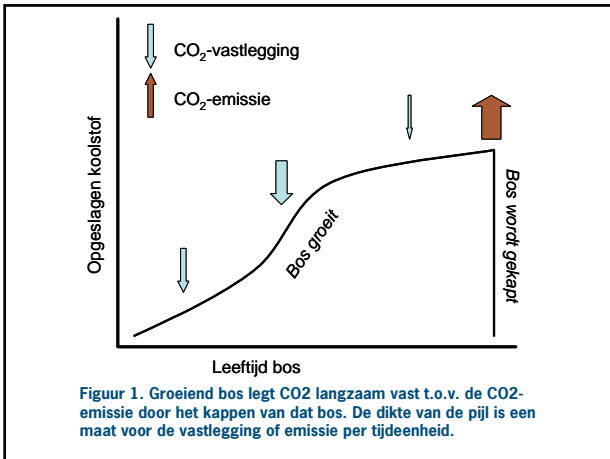
Den Haag, Nov. 2000

WHICH forestry activities
 to be included

WHICH additional
 measures to be included

HOW to measure,
 report, verify and
 certify

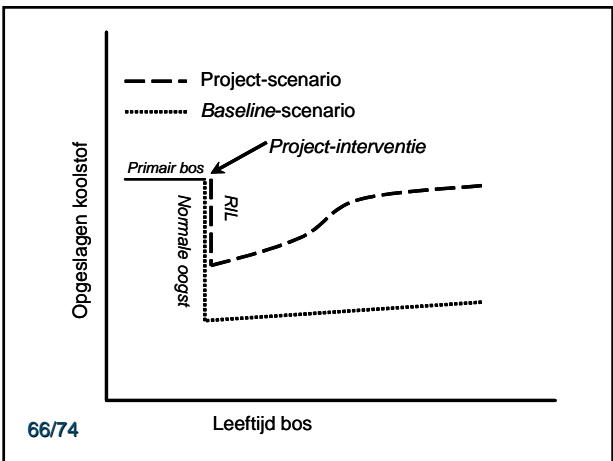
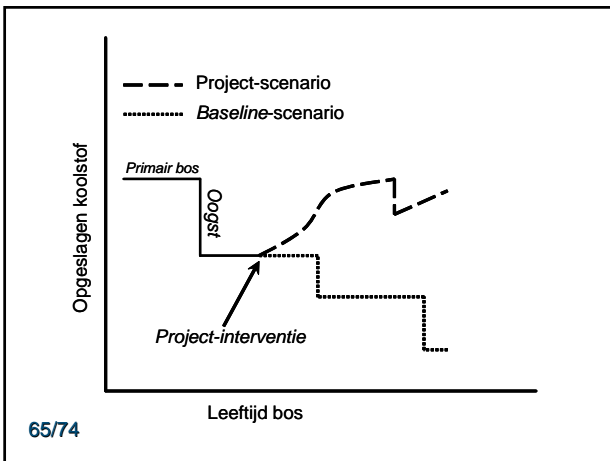
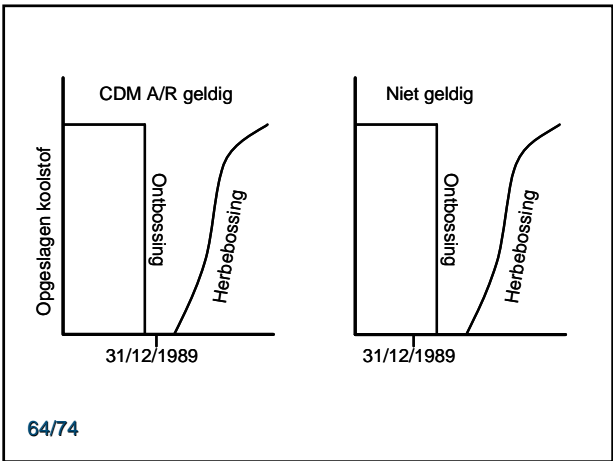
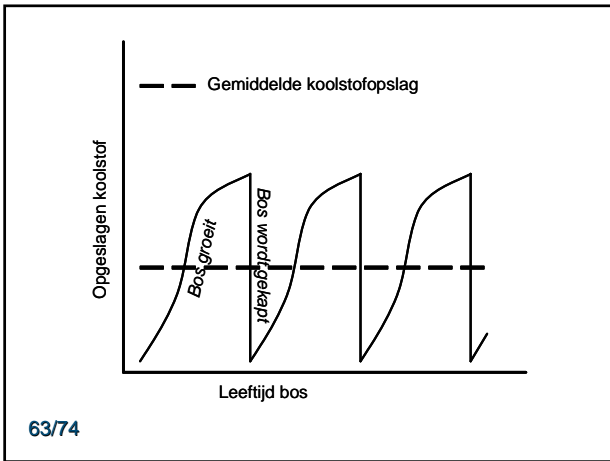
Intergovernmental Panel on Climate Change

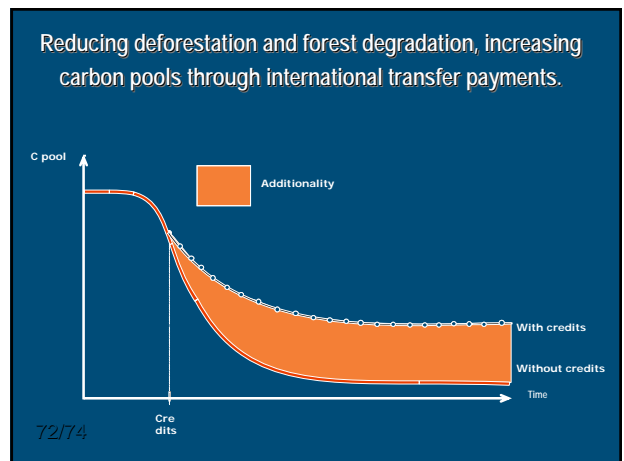
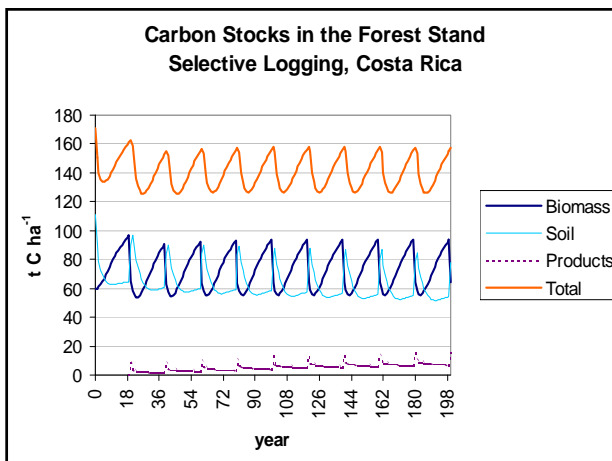
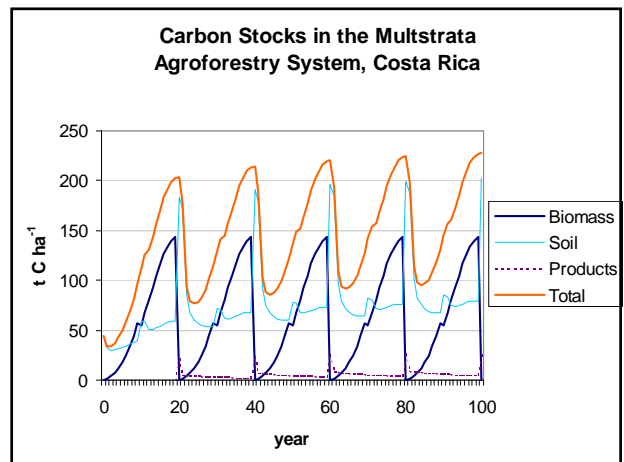
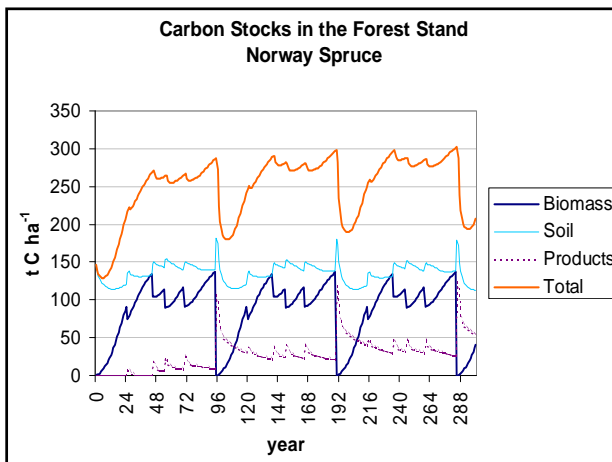
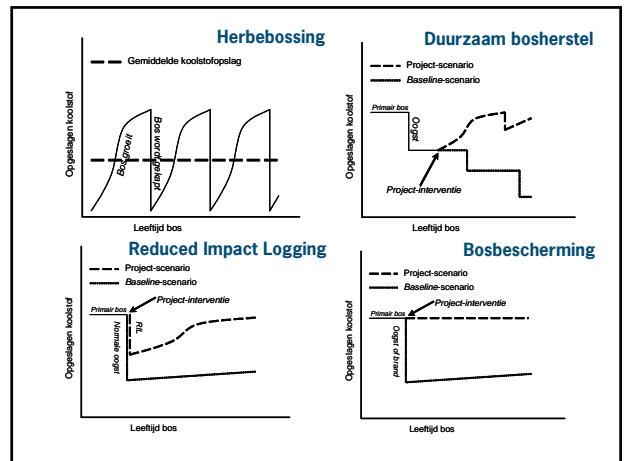
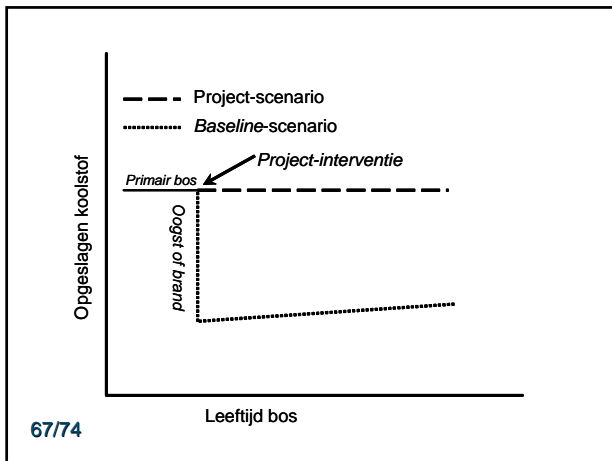

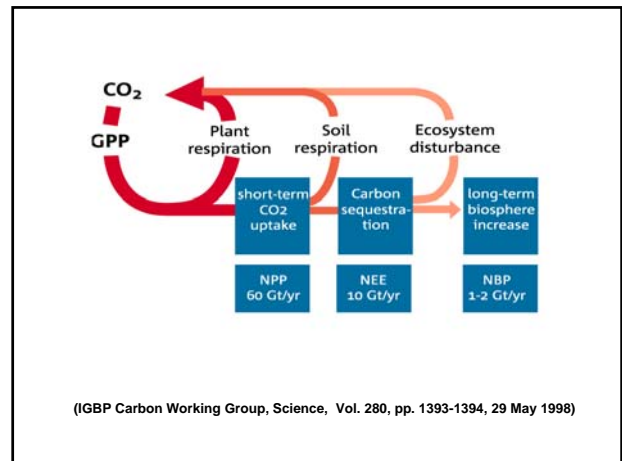
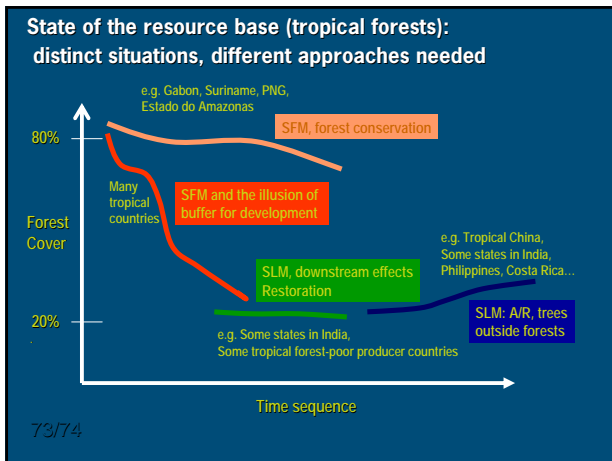
Clean Development Mechanism (CDM A/R)

- Samenwerking tussen Annex I en niet Annex-I landen
- Afforestation (bebossing) en Reforestation (bebossing)
 - Definitie van bos, tijd sinds deforestation
- Additionality t.o.v. **base-line**
- Duurzaamheid (permanence)
 - Environmental, social, economic
- Vermijding van leakage
 - (Credit = project resultaat – base-line – leakage)
- Onzekerheden en onnauwkeurigheden
- Onafhankelijke verificatie & monitoring van Carbon Credits
 - CER's: Certified Emission Reduction (CDM projecten)
 - VER's: Verified Emission Reduction (Vrijwillige credits gericht op bewustwording)

WAGENINGEN UNIVERSITY
WAGENINGEN

Bijlage 2: presentatie René Boot

Ontbossing in toekomstig Klimaatverdrag en implicaties voor Suriname

Rene Boot
Tropenbos International

Inhoud

- Inleiding Klimaatverandering en ontbossing
- Bali Action Plan en REDD besluit
- Capaciteitsopbouw en demonstratieprojecten
- REDD Readiness Fund en Forest Carbon Partnership Facility
- Implicaties voor Suriname

2

Huidige klimaatverdrag en CDM

- Voorkomen van ontbossing maakt geen deel uit van huidige klimaatverdrag (Kyoto protocol) en het zgn Clean Development Mechanismen (CDM)
- Problemen met:
 - weglekken
 - additionaliteit
 - meetbaarheid - setting base lines
 - Hoeveelheid C-credits potentieel groot

3

Ontbossing op agenda UNFCCC

- UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change) – CoP (Conference of the Parties) – 2005
 - Costa Rica en PNG (Coalition for Rainforest Nations) - hernieuwde discussie over ontbossing in klimaatverdrag
 - Documentatie, uitwisseling wetenschappelijke informatie, technologische en methodologische mogelijkheden en obstakels en opties voor beleid en stimuleringsmaatregelen

4

Klimaatverandering en ontbossing

- Landgebruik, veranderingen in landgebruik (ontbossing) en bosbouw vormen een belangrijke bron van mondiale koolstof emissie
- 20 – 25% van C emissie door ontbossing (IPCC)
- Verminderen van ontbossing is kosteneffectief (Stern's report)

5

Bosaanleg vs Ontbossing

- In tegenstelling tot bosaanleg draagt vermindering van ontbossing bij tot een omvangrijke afname in Koolstofdioxide uitstoot.
- Koolstof vastlegging in bosaanleg is langzaam en duurt jaren, terwijl vermindering van ontbossing op korte termijn veel oplevert.

6

Bali algemeen / Bali Action Plan

- Afspraken tot COP15 (eind 2009)
- Gedeelde visie met een lange termijn doel
- Afspraken over mitigatie (verzachten of verlichten), inclusief beleid en stimuleringsmaatregelen voor Reduced Emissions from Deforestation and forest Degradation (REDD)
- Afspraken over adaptatie
- Afspraken over technologie-overdracht
- Afspraken over financiering

7

Reduced emissions from deforestation and forest degradation (REDD)

Besluiten Bali bijeenkomst (COP13)

- Capacity building en demonstratieprojecten
- Financiering
- Methodologisch werkprogramma (definities, methoden voor meten en monitoren van landgebruik etc).
- COP14 besluit over methodologische onderwerpen

8

Vervolg besluiten 2

- Assessment op nationaal niveau
- Assessment op subnationaal niveau, dan schatting van weglekeffecten
- Subnationaal niveau is een stap richting nationaal
- Assessment gebaseerd op historische emissies en nationale omstandigheden

9

Vervolg besluiten 3

- Intergovernmental Panel on Climate Change guidelines aanbevolen
- Betalingen voor emissiereducties gebaseerd op resultaat
- Peer review is aanbevolen

10

En verder: de Forest Carbon Partnership Facility

- Partnerschap van de Wereldbank
- \$300 mln. verdeeld over twee fondsen
 - Readiness mechanism
 - Carbon Finance Mechanism
- Negen donoren

11

Countries differing in Forest cover and deforestation rate and potential for RED and CDM credits

	Low forest cover (<50%)	High Forest cover (>50%)
High deforestation rate (> 0.22% year)	<ul style="list-style-type: none"> •Guatemala, Thailand, Madagascar •High potential for RED credits •High potential for reforestation payments under CDM 	<ul style="list-style-type: none"> •Papua New Guinea, Brazil, DRC •High potential for RED credits •Low potential for reforestation payments under CDM

Source: G.A.B.da Fonseca et al. 2007

12

Countries differing in Forest cover and deforestation rate and potential for RED and CDM credits

	Low forest cover (<50%)	High Forest cover (>50%)
Low deforestation rate (< 0.22% year)	<ul style="list-style-type: none"> •Dominican republic, Angola, Vietnam •Low potential for RED credits •High potential for reforestation payments under CDM 	<ul style="list-style-type: none"> •Suriname, Gabon, Belize •low potential for RED credits •Low potential for reforestation payments under CDM •#countries 11; forest area 13%; forest carbon 18%; deforestation carbon 2%

Source: G.A.B.da Fonseca et al. 2007

Preventieve RED credits

- historische gegevens over ontbossing
- Rekeninghouden met ontwikkelingstraject (Suriname en meer geïndustrialiseerde landen)
- Betalingen voor gerealiseerde vermindering ontbossing ten opzichte van verwachte ontwikkelingstraject

Forest transitions

a)

M.Kanninen et al. 2007

Forest transitions

b)

M.Kanninen et al. 2007

Incentives for HFLD countries

- At USD 10 / ton CO₂ and one third of global average deforestation rate as reference preventive credits would be worth USD 365 million annually to seven countries
- At one half of global average deforestation rate as reference would increase credit value to USD 630 million to 11 countries (Panama, Colombia, DRC, Peru, Belize, French Guiana, Gabon, Guyana, Suriname, Bhutan, Zambia)

REDD credits (bosdegradatie)

- Bosdegradatie conventionele bosexploitatie leidt tot onnodige schade aan het bos en daarmee tot onnodig verlies aan opgeslagen koolstof
- Verbeterde exploitatie (RIL) zorgt voor vermindering van koolstof emissie

Uitdagingen voor RED

- Definities van bos en ontbossing
 - Omzetting van bos in een andere vorm van landgebruik
 - Lange termijn afname van kroonbedekking tot minder dan 10%
 - probleem: onduidelijke definitie van bos en drempelwaarde
- Monitoring van ontbossing

19

Uitdagingen voor RED

Forest cover of Costa Rica

c)

M.Kanninen et al. 2007

20

Uitdagingen RED

- Grote verschillen tussen verschillende methoden voor het bepalen van bosbedekking en ontbossing
- Noodzaak voor betrouwbare en gestandariseerde definities en methoden voor bepalen van bosbedekking en ontbossing
- Geschikte methoden zijn voorhanden (analyse satellietbeelden) maar lastig voor bepalen van ontbossing in het verleden.

21

Uitdagingen voor RED

- Verdeling van ontvangen middelen over overheid en bosgebruikers
- Bos is bos of betaling moet rekening houden met opportunity costs

22

Uitdagingen voor REDD

- Bosdegradatie moeilijker meetbaar
- Betaling op grond van behaalde resultaten vraagt om kostbaar monitoringsysteem
- Wellicht koppelen aan certificering van bosbeheer

23

suggesties

- Opstellen van landgebruiksplan uitgaande van kuststrook, bosgordel en binnenland
- Landgebruiksplan basis voor toekomstige ontwikkeling
- Kuststrook beter gebruik van ongebruikte landbouwgronden, omzetting van gedegradeerd bos in nieuwe landbouwgronden en voorkoming van ontbossing op ongeschikte bodems

24

Suggestie

- Bosgordel – vermindering van ontbossing en bosdegradatie (code of practice, certificering bosbeheer)
- Binnenland – vermindering ontbossing – maatregelen nemen bij grootschalige infrastructurele werken zoals wegen etc, bosbranden, ongecontroleerde goudwinning

25

De weg vooruit

- Aansluiting zoeken bij landen met vergelijkbare problemen en ambities
- Aanvraag REDD readiness fonds voor capaciteitsontwikkeling en het verzamelen van gegevens
- Opzetten van demonstratie projecten en plan van aanpak

26

Dank voor uw aandacht

Met dank aan Sietze van Dijk (TBI) en Bas Clabbers (Ministerie LNV, Nederland)

27

Bijlage 3: lijsten van aanwezigen

Aanwezige personen REDD lezing Prof. Dr. R. Boot
19 maart 2008, Celos Auditorium

Naam en Organisatie
Ang S. - NIMOS
Ashruf C. - Notulist
Asraf - SBB
Becker G. - Octagon
Bihari S. - Nederlandse Ambassade
Boot R. - Tropenbos International
Burnet R.
Chan M. - Superb Resources Suriname
Chin Ten Fung B. - TWC/CPF
Chin Ten Fung F. - TWC/CPF
Comvalius L. - CELOS
Crabbe S.
Daoudi H. - SBB
Djosetro M. - Min. van RGB
Drakenstein B. - Natuurbeheer LBB
Echteld Y.
Esseboom M. - CELOS
Hanoeman W.
Hewitt Terry - JSOOC
Hiwat M. - Consultant
Jairam D.
Janice
Joepl G.
Julen C. - JSOOC
Kasantaroeno F. - Min. van RGB
Koning N.
Krolis I. - Consultant
Landburg G. - CMO/NZCS
Lemen D. - SBB

Margaret-Resomardono C. - NIMOS
Molgo Iwan - Herbarium AdeK UvS
Moredjo A. - WWF Guianas
Ouboter P. - CMO/NZCS
Rahan-Chin C. - Herbarium AdeK UvS
Satnarain U. - CMO/NZCS
Sewotaroeno M.
Simson V. - Tropenbos Suriname
Sleur E. - NIMOS
Stekkel G.
Tjien FooH R. - AdeK UvS
Tsai-Meu-Chong
Van Kanten R. - CELOS
van Dijk S. - Tropenbos Suriname
Zondervan G. - WWF Guianas

Aanwezige personen lezing 'Bos- en Klimaatverandering' Prof. Dr. Ir. F. Mohren
6 november 2007, Celos Auditorium

Naam en Organisatie
Adhin Sh. - Consultant
Aroma H. - Min. van ATM
Artist Marie-Josee - VIDS
Baldew R. - Ansoe/Toeval
Becker G. - Octagon
Boot R. - Tropenbos International
Busropan D. - NIMOS
Chan M. - Superb Resources Suriname
Chin Ten Fung B. - TWC/CPF
Comvalius L. - CELOS
Crabbe S. - SBB
De Dijn B. - ESS
De Wolf G. - ESS
Drakenstein B. - Natuurbeheer LBB
Elder T. - Min. van ATM
Esajas H. - Natuurbeheer LBB
Esseboom M. - CELOS
Goeptar O. - SBB
Gustav Z. - Consultant
Hewitt T. - JSOOC
Hilgerink R. - Octagon
Hiwat M. - Freelance
Julen C. - JSOOC
Kartodikromo H. - TWC
Kartodikromo M. - TWC
Kasantaroeno F. - Min. van RGB
Landburg G. - CMO/NZCS
Leewin W. - De Ware Tijd
Moeljoredjo S. - AdeK UvS
Mohan S. - ETS

Mormon N.
Nelom C. - NIMOS
Raveles R. - Consultant
Ritfeld R.
Shaikkariem A.R. - AdeK UvS
Simson V. - Tropenbos Suriname
Somopawiro R. - SBB
Tjon Akon Q. - NIMOS
Tjon Lim Sang R. - Consultant
Tjon Sien Kie N. - CPF
Van Dijk D. - NIMOS
Van Dijk S. - Tropenbos Suriname
Van Kanten R. - CELOS
Verwey C. - NATIN
Wirht W. - Consultant
Wolf de R. - ESS
Zagt R - Tropenbos International
Zondervan G. - WWF Guianas